

Väärin ajateltua

anarkistisia puheenvuoroja
herruudettomasta yhteiskunnasta

Kampus Kustannus
Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja 57

Sisällys

Esipuhe	9
FEMINISMI	21
Kornegger, Peggy: Anarkismi — kytkenät feminismin (1975)	23
Bendall, Lisa: Anarkismi ja feminismi (1994)	45
Wright, Colin: Anarkismi, feminismi ja yksilö (1994)	53
Brown, Susan L: Feminismin tuolle puolen: anarkismi ja inhimillinen vapaus (1996)	64
Guest, Krysti: Feminismi ja anarkismi: kohti liittoutumisen politiikkaa (1996)	71
DEMOKRATIA	79
Sale, Kirkpatrick: Valtion "välttämättömyys" (1980)	81
Ehrlich, Howard J: Anarkismi ja muodolliset organisaatiot (1996)	100
Martin, Brian: Demokratiaa ilman vaaleja (1995)	113
Knoche, Tom: Yhteisöjen organisoiminen (1993)	145
sparrow: Anarkistinen politiikka & suora toiminta (1996) ...	163
PERUSTEET	177
Anonyymi: Teesejä nykypäivän valtiollisuudesta ja anarkiasta (1992)	179
Graham, Robert: Anarkistinen sopimus (1996)	189
Condit, Stephen: Käytännöllistä millenarismia: 2000-luvun anarkismin normeista (1999)	201
Wolff, Robert Paul: Auktoriteetin ja autonomian ristiriita (1976)	257
TYÖ	269
Black, Bob: Eroon työstä! (1986)	271
Ward, Colin: Anarkismi ja epävirallinen talous (1988)	288
Brown, Susan L: Onko työstä mihinkään? (1995)	302
Black, Bob: Mitä vikaa tässä kuvassa? (1996)	311
HISTORIA/TULEVAISUUS	321
Sabatini, Peter: Libertarismi — vaelearkiaa (1995)	323
Plant, Sadie: Kansainväliset Situationistit: spektaakkelimainen kieltäminen (1990)	332
Bouchier, David: Kuvia kysymyksiä anarkisteille (1996)	351
Bey, Hakim: Huomautus nationalismista (1996)	369

Väärin ajateltua — anarkistisia puheenvuoroja herruudettomasta yhteiskunnasta.
Toimittajat: Timo Ahonen, Markus Termonen, Tuomas Tirkkonen ja Ulla Vehaluoto.
Kääntäjät: Timo Ahonen, Hannu Toivanen ja Ulla Vehaluoto.
graafinen suunnittelu: Miikka Pyykkönen (kannet) ja Reijo Valta (sisus).

ISBN 951-9113-56-8
ISSN 0357-8801

Kopijyvä
Jyväskylä 2001

'piilossa olleita' intressejä tai kykyjä; ts. että he ovatkin todellisia ihmisiä. Käyttäytymisen sääntelyn tarkoitus työpaikoilla on tukahduttaa aitoja inhimillisiä suhteita. Johdon näkökulmasta tämä lisää ihmisten työaika ja tuottavuutta. Samalla se myös vähentää työntekijöiden keskinäisen solidaarisuuden mahdollisuutta.

Ihmisten täytyy oppia, mitkä tavat olla ihmisten kanssa tekemisissä ovat sopimattomia — alkaen monien vanhempien äärimmäisistä ponnisteluista opettaa lapsensa välttelemään tuntemattomia ihmisiä. Aikuisten tasolla yksityisyydestä tulee menestyksen symbolinen palkinto. Korkeimmilla suoritustasoilla tämä voi tarkoittaa omaa vessaa omassa pesuhuoneessa omassa toimistossa; lopulta omaa jääkaappia, vuodetta, baaria — eikä huippujohtajan koskaan tarvitse uhrautua satunnaisestikaan edes yhdeksi ei-yksityiseksi hetkeksi yhtiöelämänsä aikana.

Yksityisyyden palkkio palvelee poliittista tarkoituserää: se suojaa johtajia henkilökohtaiselta kontaktilta työntekijöihinsä. Näin työntekijöitä voidaan kohdella kuin esineitä.

Työvoiman kurilla on juurensa henkilökohtaisessa itsen kieltämisessä. Leikki mullistaa muodolliset organisaatiot. Organisaatiososiologit eivät halua puhua siitä. Leikki on uhmannut yhteiskuntateoreetikkoja, eikä sen esiintuloja voi ennakoita. Muodollisen organisaation teorioissa ei ole mitään sijaa leikille.

Kumouksellisena taktiikkana anarkistit kannattavat leikin sisällyttämistä muodollisiin organisaatioihin. Anarkistisen teorian osatekijänä työn ja leikin suhde voisi muuttua jatkuvaksi ykseydeksi. Koska työn merkitys muuntuu anarkististen organisaatioiden rakentamisen prosessissa, myöskin työn ja leikin suhde muuttuu. Nämä alkuperäiset teoreettiset periaatteet sisältyisivät todennäköisesti anarkistiseen teoriaan. Työ muuttuu leikiksi siinä mitassa kuin:

- * kyse ei enää ole henkiinjäämisestä tai muusta pakonalaisuudesta;
- * tarkoitus ei enää ole tuottaa hyödykkeitä ensisijaisesti vaihdettaviksi johonkin muuhun;
- * työn olosuhteet ja työprosessi ovat työntekijän kontrolloitavissa;
- * työ antaa sisäistä tyydytystä.

(alku)

Demokratiaa ilman vaaleja

Brian Martin

Vihreät ovat monelle loppuunpalaneelle radikaalille edustaneet kaikkien kiinnostavinta poliittista kehitystä pitkiin aikoihin. Vihreät liikkeet väittävät tuovansa yhteen kaikkein dynaamisimpien yhteiskunnallisten liikkeiden kannattajia — mukaan lukien rauhan-, ympäristö- ja feministiliikkeet — ja liittävänsä yhteen näiden eri liikkeiden näkemykset ja kannattajakunnat. Jotain tämän suuntaista moni aktivisti on pitkään etsinytkin.

Tämän lisäksi vihreiden puolueiden nopeasti saavuttama vaalimenestys on todellakin ruokkinut monen mielikuvitusta. Saksan Vihreät ovat olleet huomion keskipisteenä viimeiset kymmenen vuotta johtuen juuri heidän nousustaan parlamenttiin. Monet muutkin vihreät puolueet ovat menestyneet vaaleissa.

Mutta hetkinen. Ennen kuin innostumme liikaa, eikö olisi tarpeen kysyä, ovatko vaalit tarkoituksenmukainen tapa päästä eteenpäin? Kaiken kaikkiaanhan vaalipolitiikka on kuitenkin ollut tyypillinen, perinteinen lähestymistapa, joka juuri on johtanut perinteellisiin ja monia radikaaleja niin suuresti turhauttaneisiin puolueisiin. Eikö tässä piile vaara, että vaaliprosessiin osallistuminen osoittautuukin ansaksi: kaiken poliittisen energian nieleväksi pohjattomaksi kuiluksi, joka lamaannuttaa niin aktivistit kuin väkijoukotkin?

Tehtäväni on tässä arvioida kriittisesti vaaleja ja niiden vaihtoehtoja. Ensimmäisen osan aloitan tiivistelmällä vaaleja vastaan esitetyistä perusteluista. Monet näistä ovat jo ennestään anarkisteille tuttuja, mutta on ehkä hyödyllistä tuoda eri argumentit yhteen ja kenties esittää niiden lisäksi muutama vähemmän tunnettu.

Jos vaaleilla onkin rajoituksensa, mitkä sitten ovat niiden vaihtoehdot? Tämä onkin vaikeampi kysymys. Toisessa osassa tarkastelen "osallistuvan demokratian" kannattajien suosimia menetelmiä, erityisesti suoraa kansan valtaa valittujen edustajien harjoittaman hallinnon sijasta. Näillä osanottoon perustuvilla menetelmillä on luonnollisesti omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Yksi tärkeimmistä heikkouksista koskee niiden vaikeutta käsitellä suuria kansanjoukkoja koskevaa päätöksentekoa joutumatta samantyyppisten ongelmien eteen, joita edustukselliset järjestelmät ovat kohdanneet.

Lopuksi kolmannessa osassa esitän demarkian idean: satunnaisvalintaan perustuvan osallistumisjärjestelmän. Tämä on uskoakseni lupaavin vaihtoehto. Se on vähän tunnettu, mutta viime vuosina sen piirissä on tehty tärkeitä teoreettisia kehittäilyitä ja saatu käytännön kokemuksia.

1. Perusteet vaaleja vastaan

Vaalit demokratian ylimpänä keksintönä on syvään juurtunut idea länsimaissa. Niitä on vaikea sivuuttaa. Lapsille opetetaan koulussa tärkeitä vaaleista, he voivat äänestää oppilasneuvostovaaleissa ja valita vaaleilla kerhovastaavat. Kaikkialla ympärillämme, erityisesti joukkotiedotuksessa, huomiota kiinnitetään poliittikkoihin ja määräaikaisiin vaaleihin, jotka nostavat poliitikot valtaan. Äänestyskoppi on tosiaankin pääasiallinen yhteys ihmisten enemmistön ja heidän hallitsijoidensa välillä. Ei ole mikään ihme, että vaalipoliitiikka on pyhittynyt. Jos maassa ei ole vaaleja tai siellä on vain näytösvaalit, tätä pidetään epäonnistumisen merkinä¹.

Vaalit ovat käytännössä palvelleet vallitsevien valtarakenteiden kuten yksityisomaisuuden, taloudellisen epätasa-arvon, armeijan ja miesvallan ylläpitämistä. Mikään näistä ei ole ollut vakavasti uhattuna äänestämisen kautta. Nimenomaan radikaalin kritiikin näkökulmasta vaalit näyttävät kaikkein rajoittuneimmilta.

Edustuksellisen demokratian ja kansansuvereniteetin teoria perustuu joihinkin piileviin, tarkoituksenmukaisiin oletuksiin². Keskityn tässä vaalijärjestelmien käytännöllisiin puutteisiin, vaikka olisi myös mahdollista suhteuttaa nämä puutteet teoreettisiin oletuksiin.

Äänestäminen ei toimi. Lyhyesti sanottuna äänestäminen ei toimi. Se ei saa aikaan vakavia haasteita vallitseville valtajärjestelmille. Perusongelma on hyvin yksinkertainen. Valittu edustaja ei ole millään olennaisella tavalla sidoksissa tiettyihin politiikan päämääriin ja sisältöihin, olivatpa hänen valitsijakuntansa tärkeysjärjestykset mitkä tahansa. Vaikutusvalta poliittikkoon on suurimmillaan vaalien alla. Valituksi tultuaan edustaja vapautuu kansalaiskontrollista (valinnan peruuttaminen on käytännössä mahdotonta ennen seuraavia vaaleja). Edustaja pysyy kuitenkin jatkuvasti alttiina voimakkaiden painostusryhmien, erityisesti yritysten, valtiobyrokratioiden ja puoluevallan keinottelijoiden (puoluevirkailijat yms.) vaikutukselle.

Tiedämme kaikki esimerkkejä poliitikoista, jotka ovat "myyneet itsensä", hyläten omakseen väittämänsä ihanteet ja rikkoen pyhät lupauksensa. Ironista kyllä tämä pätee yhtä lailla oikeiston kuin vasemmistonkin radikaaleihin. Radikaalioikeisto oli hyvin pettynyt Ronald Reaganiin.

Tavallisesti itsensä myyminen selitetään henkilökohtaisten ominaisuuksien ja puutteiden avulla. Mutta tämä on paitsi epäreilua myös harhaanjohtavaa. Poliitikot ovat moraalisesti paljolti samanlaisia kuin muutkin ihmiset. Heihin kohdistuvat odotukset ja paineet ovat paljon kovemmat. Korkeat valta-asemat houkuttavat eniten kunnianhimoisimpia ja armottomimpia ihmisiä ja tuovat esiin huonoimmat piirteet

niistä, jotka ovat näitä valta-asemia saavuttaneet³. Tästä ei pitäisi syyttää yksilöitä, vaan järjestelmää, jossa he toimivat.

Periaatteessa vaalien pitäisi toimia aivan hyvin kohtuullisen pienten valitsijakuntien ja poliittisten järjestelmien puitteissa. Näissä vastuuvelvollisuus on mahdollista säilyttää säännöllisten tapaamisten avulla. Vaalit ovat paljon perustellumpia Uuden-Englannin kaupunkikokouksissa kuin valtakunnallisissa kansanedustuslaitoksissa, joiden tekemät päätökset vaikuttavat miljooniin ihmisiin. Laajoissa järjestelmissä on kehittynyt melkoinen joukko uusia vahvistavia mekanismeja: poliittiset puoluekoneistot, joukkomainonta, hallituksen manipulointi uutiset, tukiaiset (hallituksen projektit paikallisilla alueilla) ja puolueiden keskinäiset sopimukset (kaksipuoluejärjestelmä). Puoluekoneistot valitsevat ehdokkaat, kalastavat äänestäjiä ja esittelevät vaaliohjelmat. Joukkomainonta kohtelee ehdokkaita kuten pesupulvereita, korostaen persoonallisuutta politiikan kustannuksella⁴. Hallituksen harjoittama uutisten manipulointi käsittää joukon tekniikoita, joiden avulla joukkotiedotusvälineet tulevat riippuvaiseksi hallituksen palkkaamista hankkijoista ja informaation muokkaajista. Hallituksen anteliaisuus tiettyjen alueiden suhteen on vakintunut tekniikka houkutella (tai uhkailla) äänestäjiä. Lopuksi kaksipuoluejärjestelmän politiikka, jossa toisiinsa näennäisesti kilpailuasemissa olevien puolueiden omaksumat samat tai lähes samankaltaiset politiikan päämäärät ja sisällöt vähentävät poliittisen keskustelun piiriin tulevia kysymyksiä. Pohjimmiltaan valitsijoiden annetaan valita kahden tyhjän vaihtoehdon väliltä ja heitä pommitetaan lukuisilla tekniikoilla, jotta heidät saataisiin taipumaan suuntaan tai toiseen.

Tämä on masentava kuva, mutta äänestäjän kynässä toivo kyttee ikuisesti. Jotkut elättelevät toivoa siitä, että valtaviiran valtapuolue voisi uudistua tai radikalisoitua. Toiset taas katselevat uusien puolueiden suuntaan. Kun sitten jokin uusi puolue, kuten vihreät, osoittaa periaatteita ja saavuttaa suosiota, on vaikea pysytellä täysin kyynisenä.

Kuitenkin kaikki historiallinen todistusaineisto viittaa siihen, että puolueet toimivat pikemmin radikaalien muutosten esteinä kuin niiden impulseina. Yksi ilmeinen ongelma on siinä, että puolueet voidaan äänestää pois päätöksenteosta. Silloin kaikki niiden saavuttamat muutokset päätöksenteossa voidaan yksinkertaisesti perua myöhemmin.

Huomattavasti tärkeämpi ongelma on kuitenkin "radikaalin" puolueen itsensä aikaansaama yhteiskuntaa tyynnyttävä ja kansalaisaktiivisuutta lamaannuttava vaikutus. Monissa tapauksissa "radikaalit" puolueet on valittu valtaan kansannousun tuloksena. Kerta toisensa jälkeen radikaalit puolueet ovat muuttuneet radikaalia muutoksen pro-

sessia pidätteleviksi kahleiksi. Ralph Miliband antaa lukuisia esimerkkejä siitä miten työväenpuolueet tai sosialistiset puolueet, jotka valittiin valtaan yhteiskunnallisen levottomuuden aikoina, vallassa ollessaan toimivatkin hallitsevaa kapitalistiluokkaa vakuuttamaan pyrkien ja hilliten kansalaistoimintaa⁵. Ranskassa vuonna 1936 valittu "kansanrintama" lopetti ensi töikseen lakot ja valtaukset sekä pyrki yleisesti vaimentamaan militanttia kansalaistoimintaa, joka oli ollut kansanrintaman voimakkain liittolainen muutoksen aikaansaamisessa. Vuonna 1945 valittu työväenpuolueen hallitus Englannissa teki niin vähän uudistuksia kuin suinkin mahdollista jättäen perustavat yhteiskunnalliset ja sosiaaliset rakenteet ennalleen. Vertailun vuoksi todettakoon, että Yhdysvaltojen vuonna 1933 virkaanastunut New Deal-demokraattihallinto todella toteutti rakenteellisia uudistuksia — elvyttääkseen ja vahvistaakseen kapitalismia. Miliband kirjoittaa näissä esimerkeissä marxilaisesta asemasta käsin, jossa valtiota pidetään kapitalismin lakeijana. Hänen näkemyksensä siitä miten valtion "uudistusmielinen" poliittinen johto kieltäytyy haastamasta yhteiskunnan taloudellista perustaa soveltuu vieläkin paremmin siihen miten tämä johto kieltäytyy haastamasta itse valtiovaltaa.

Myöskin niin kutsuttujen eurososialististen puolueiden kokemukset Ranskassa, Kreikassa ja Espanjassa 1980-luvulla noudattelivat samaa mallia. Kaikilla pääalueilla — joita ovat talous, valtiovallan rakenne ja ulkopoliittikka — eurososialistiset hallitukset vetäytyivät alkuperäisistä radikaaleista päämääristä ja muuttuivat traditionaalisten hallituspuolueiden kaltaisiksi⁶.

Äänestäminen vie voiman ruohonjuuritason politiikalta. Se, ettei äänestämällä onnistutakaan aikaansaamaan muutoksia huipputasolla, ei vielä ole ratkaiseva argumentti. Loppujen lopuksi yhteiskunnallinen muutos ei synny lakien ja poliittikkojen kautta. Kuten feministit ja jotkut muutkin sanovat, "henkilökohtainen on poliittista", ja tämän lausahduksen merkitys ulottuu miltei kaikkeen. Vaalijärjestelmän ulkopuolella on monia toiminnan mahdollisuuksia.

Äänestäminen merkitsee erkaantumista ruohonjuuritason toiminnasta. Nimenomaan tämä loukkaa vakavimmin radikaalia yhteiskunnallista toimintaa. Vaalipoliittikan tavoitteena on valita joku, joka sitten voi ryhtyä tekemään jotakin. Toisin sanoen sen sijaan että ryhdyttäisiin suoraan toimintaan epäoikeudenmukaisuuksia vastaan, toiminnasta tulee epäsuoraa: yritetään saada poliitikot tekemään jotain.

Useammin kuin kerran olen nähnyt vaalien heikentävän hyvin toteutettua ruohonjuuritason kampanjaa. Yksi esimerkki on Australian vuoden 1977 liittoparlamenttivaalit, jotka sautuivat keskelle voimakasta uraanin louhinnan vastaista kampanjointia. Toinen esimerkki on vuoden 1983 Australian liittoparlamenttivaalit, joihin osui Tasmanian

Franklininjoen tulvien kuriinpanemista vaatineen kampanjan huipennus⁷.

Yksinkertaisimmalla tasolla ilmaisten vaaliprosesseihin kulutettu energia on poissa suorasta toiminnasta. Joitain puolueaktiivisteja kaduttaa se, että vaaleihin liittyvät asiat nousevat varsinaista kampanjaa tärkeämmäksi. Jossain määrin tätä voi korvata suurempi yleinen mielenkiinto, joka politiikkaan kohdistuu vaalikampanjan aikana. Vakavampi ongelma on se energian kato, joka tapahtuu vaalien jälkeen.

Joulukuun 1977 vaaleissa uraanin louhintaa kannattanut liberaali puolue tuli uudelleen valituksi. Tällä oli suuri kamppailumoraalia rapauttava vaikutus uraanin louhintaa vastustaneelle liikkeelle. Se oli toiveikkaana odottanut työväenpuolueen voittoa, jolla oli uraanin louhinnan vastainen vaaliohjelma. Kuitenkin jälkikäteen tarkasteltuna liike oli varsin menestyksenkäs myös liberaalien keskuudessa. Olisi tarvittu vähitellen voimistuvaa kampanjaa. Mutta tätä oli vaikeaa saavuttaa. Monet uraanin louhintaa vastustaneet aktivistit, nimenomaan työväenpuolueeseen kuuluneet, olivat tulleet mukaan vuoden 1977 vaalien takia. Työväenpuolueen tappion jälkeen monet heistä jättäytyivät liikkeestä pois, mikä ei suinkaan vahvistanut jäljelle jääneiden uskoa asiaansa. Vaalikampanja poikkesi pitkän aikavälin uraanin vastaisesta strategiasta. Se kohotti aktiivisuutta hetkellisesti johtaen vain sitäkin sitkeämpään alamäkeen.

Toinen ongelma on vallan keskittyminen yhteiskunnallisissa liikkeissä. Tätä vain vahvistaa halu vaikuttaa poliittikkoihin⁸. Kampanja Tasmanian Franklininjoen tulvimista vastaan on esimerkki tästä. Pitkä, hyvin järjestetty ja monipuolinen kampanja huipentui joulukuussa 1982 padon rakennustyömaan "saartoon", jossa hyödynnettiin klassisia väkivallattoman toiminnan tekniikoita. Saarron aikana järjestettiin kansalliset vaalit maaliskuussa 1983. Tasmanian Wilderness Society ja Australian Conservation Foundationin johtajat neuvottelivat työväenpuolueen johtajien kanssa ja tekivät sopimuksen. Suojelijat tukisivat työväenpuoluetta edustajainhuoneen vaaleissa. Työväenpuolue puolestaan, jos tulisi valituksi, toimisi pysäyttääkseen patotyöt.

Asian ydin tässä on se epädemokraattinen tapa, jolla poliittisessa järjestelmässä tehdään sopimuksia. Mielenkiintoista on myös havaita näiden neuvottelujen jälkivaikutus. Saartoa väheksyttiin. Työväenpuolue, valtavirran luonnonsuojelujärjestöjen tuella, sai niukan vaalivoiton. Uusi työväenpuolueen hallitus ei käyttänyt taloudellista valtaansa suoraan patoa vastaan, vaan ainoastaan tuki lakitoimia korkeimmassa oikeudessa jotta liittovaltion valta olisi riittänyt nostamaan joen Maailman perintö -listalle ja pysäyttämään valtion projektin. Tämä kanta voitti korkeimmassa oikeudessa yhdellä äänellä. Koko tämän ajan ympäristönsuojelijat tunsivat itsensä voimattomiksi odotel-

lessaan vaikutusvaltaisten poliitikkojen ja tuomareiden päätöstä joen kohtalosta. Jälkivaikutuksena Tasmaniassa seurasi voimakas poliittinen takaisku, jonka aikana puhuttiin paljon valtion oikeuksien retoriikkaa ympäristönsuojelijoita vastaan.

Sattumoisin vuoden 1983 työväenpuolueen hallitus päättikin luopua useista uraanin vastaisen vaaliohjelmansa ohjelmakohdista. Uraanin vastainen liike nosti uudelleen päätään vaalien alla, ja laantui jälleen tämän "petoksen" jälkeen.

Pitäisi olla itsestään selvyyttä, että vaalit vahvistavat poliitikkoja eivätkä äänestäjiä. Kuitenkin monet yhteiskunnalliset liikkeet kerta toisensa jälkeen ajautuvat vaalipoliitiikkaan. Tähän on useita syitä. Yksi on puolueiden jäsenten kuuluminen yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Toinen on liikkeiden johtohahmojen valta- ja vaikutuspyrkimykset. Se, että saa ministerin kuuntelemaan itseään, on monelle todellinen sensaatio. Valinta parlamenttiin aiheuttaa vielä pahemman egon pullistuman. Se, mikä unohdetaan kaikessa tällaisessa "vaikuttamaan pyrkivässä" politiikassa, on sen vaikutus aktivisteihin.

Vaalien voimia vievä ja demoralisoiva vaikutus ei päde ainoastaan aktivisteihin vaan myös muihin. Benjamin Ginsberg on ihailtavan taidokkaasti selittänyt ja eritellyt tapoja, joilla vaalit palvelevat valtiollaan etuja⁹. Ginsbergin perusteeksi on, että historiallisesti vaalit ovat laajentaneet "politiikkaan" osallistuvien määrää, mutta kääntäessään tämän osallistumisen rutiininomaiseksi toiminnaksi (äänestäminen), vaalit ovat vähentäneet radikaalimman suoran toiminnan riskiä.

Äänioikeuden laajennukset esitetään tyypillisesti maahanpoljetujen ryhmien voitokulkuna etuoikeuksia vastaan. Työläiset saivat äänioikeuden omistavien luokkien vastustuksesta huolimatta. Naiset saivat sen miesten hallitsemien hallitusten ja valitsijakuntien vastustuksesta huolimatta. Ginsberg kyseenalaistaa tämän näkemyksen. Hän väittää, että äänioikeutta laajennettiin monissa maissa aikana, jolloin siihen oli hyvin vähän minkäänlaista sosiaalista painetta.

Miksi näin? Siksi että äänestäminen pohjimmiltaan palvelee hallinnon oikeutusta. Jotta hallinnon oikeutusta kyettäisiin keinoitekoisesti ylläpitämään äänioikeutta voidaan tarvittaessa laajentaa. Tämä on tärkeää silloin, kun suurten joukkojen tuki on ratkaisevan tärkeää, kuten sota-aikoina. Tämä voidaan havaita muillakin alueilla. Työntekijöiden edustajat yritysten johtokunnissa palvelevat toisinajattelun haltuunottoa. Sama koskee opiskelijoiden edustajia yliopistojen neuvostoissa.

Ginsberg osoittaa miten vaaleilla pyritään kanavoimaan poliittista toimintaa hallittavaan muotoon: vaalikampanjoiksi ja äänestämiseksi. Ihmiset oppivat, että he voivat osallistua: heitä ei täysin suljeta ulos. He oppivat myöskin osallistumisen rajat. Äänestäminen tapahtuu vain

silloin tällöin valtioiden määräämin määrääjain. Äänestäminen palvelee vain johtajien valitsemista eikä koske suoria päätöksiä politiikan päämääristä ja sisällöistä. Eikä äänestäminen ota myöskään intohimoa huomioon: välinpitämättömän tai huonosti asioihin perehtyneen äänestäjän ääni painaa saman verran kuin huolta kantavan ja asioista perillä olevan äänestäjän. Äänestäminen näin palvelee poliittisen osallistumisen kesyttämistä tehden siitä rutiinimenettelyn, jonka avulla vältetään laajamittaisemmat kapinat ja radikaalit kumoukset. Äänioikeuden laajennus vähentää sitä mahdollisuutta, että riistettyjen tai syrjäytettyjen ryhmien kapina voitaisiin nähdä yhtä oikeutettuna. Äänestämismahdollisuuden ollessa olemassa muiden on helppo väittää, että heidän olisi pitänyt käyttää "hyväksyttyjä kanavia".

Äänestäminen vahvistaa valtiovaltaa. Ginsbergin tärkeimmän havainnon mukaan vaalit antavat kansalaisille sen vaikutelman, että hallitus palvelee (tai kykenee palvelemaan) kansaa. Modernin valtion perustaminen muutama vuosisata sitten kohtasi laajaa ja ankaraa vastarintaa: ihmiset kieltäytyivät maksamasta veroja, vastustivat asevelvollisuutta ja kansallisten hallitusten julistamia lakeja. Äänestämisen ja laajennetun äänioikeuden käyttöönotto ovat suuresti helpottaneet valtiovallan laajentamista. Sen sijaan, että pitäisivät tätä järjestelyä hallitsija/alamais-järjestelmänä, ihmiset näkevät siinä vähintään mahdollisuuden käyttää valtiovaltaa palvelemaan omia päämääriään. Sitä mukaa kun vaaleihin osallistuminen on lisääntynyt, verotuksen, sotapalveluksen ja käyttäytymistä sääntelevän valtavan lakijoukon vastustaminen on suuresti laantunut.

Ironia tässä kaikessa piilee siinä, kuten Ginsberg on osoittanut, että (äänestämisen oikeuttaman) valtiovallan laajentuminen on kasvanut aivan liian suureksi ollakseen enää sen mahdollistaneen osallistumisen kontrolloitavissa. Valtioiden ovat nykyään niin laajoja ja monimutkaisia, että odotukset minkäänlaisesta kansalaiskontrollista tuntuvat kaukaisilta. Silti, kuten Ginsberg kommentoi, "idea siitä, että vaaleihin osallistuminen merkitsee valtion kansalaiskontrollia, istuu niin syvään juurrutettuna useimpien amerikkalaisten mielissä, ettei edes avoimesti skeptinen henkilö pysty täysin pakenemaan tätä ajatusta"¹⁰. Sanomattakin on selvää, että sama arvio soveltuu moneen muuhunkin maahan Yhdysvaltojen lisäksi.

Ginsbergin näkökulmaa käyttäen ensimmäiset Neuvostoliiton ja Itä-Euroopan hallitusten esittelemät jonkinlaisen vaalikilpailun mahdollistavat muutokset voidaan nähdä uudessa valossa. Jotta kommunistipuolueen johtajien välttämättömäksi näkemällä talouden radikaalilla uudelleenrakenteistamisella olisi ollut mitään menestymisen mahdollisuuksia, täytyi hallituksella olla suurempi tuki. Mikä olisi-kaan ollut tehokkaampi tapa hankkia sitä lisää kuin tuoda esiin joitain

äänestysvaihtoehtoja? Päämääränä oli hallinnon suurempi oikeutus ja siten suurempi hallituksen saama todellinen valta.

Muutos Itä-Euroopassa eteni toki ohi hallitusten suunnitelmien. Paljastavaa silti oli, että reformistien päävaatimus oli monipuoluevaalien aikaansaaminen. Muutosta siis haettiin siihen kuka saa johtaa hallitusta, ei itse hallitsemisen perusmekanismeihin.

Vaikkakin äänioikeuden laajentaminen auttaa oikeuttamaan valtiota, ei se varmastikaan sulje pois poliittista kamppailua. Äänestämisen käyttöönotto ja äänioikeuden laajentaminen voivat institutionalisoida poliittista aktiviteettia, mutta ne sallivat sen kuitenkin. Vaalit voivat pienentää status quolle suunnattujen radikaalien haasteiden mahdollisuutta, mutta tuo mahdollisuus on silti olemassa. Vaalipolitiikka tuottaa oikeutusta hallinnolle siinä määrin, että hallitukset ovat jos-sain määrin riippuvaisia kansan tahdosta, oli tuo kansan tahdon ilmaus sitten miten rutiininomainen ja institutionalisoitunut tahansa. Koska vaalit tarjoavat radikaalille muutokselle kanavan, vaikkakin vain hyvin rajoitetun, radikaalien toivo säilyy ja heidän luottamuksensa vaaleihin vahvistuu.

Ginsbergin analyysi johtaa vaalipolitiikan kolmanteen suureen rajoitukseen: se on riippuvainen valtiosta ja vahvistaa valtiovaltaa. Tietysti tämä väite on vain kahden aikaisemman vastaväitteen kääntöpuoli: siis sen, että vaalit eivät toimi radikaalin muutoksen aikaansaamisessa (koska valtiokoneisto on suunniteltu muita intressejä varten) ja sen, että vaalit vievät voiman ruohonjuuripolitiikalta (koska kaikki energia kanavoidaan valtiolle).

Anarkistinen äänestämisen kritiikin perusta on siinä, että äänestämällä osallistuu valtion oikeuttamiseen¹¹. Jos valtio on osa ongelma — nimittäin tärkein osallinen ympäristötuhoissa, taloudellisessa epäoikeudenmukaisuudessa, repressiossa, miesvallassa, sodassa ja kansanmurhassa — niin on älytöntä odottaakaan, että nuo ongelmat voitaisiin voittaa valitsemalla joitakin uusia nimiä valtion johtoon.

Valtiosta voidaan maalata hieman yksityiskohtaisempikin kuva, jossa jatkuvat kamppailut valtiokoneiston sisä- ja ulkopuolella muovaavat harjoitettua politiikkaa ja palvelevat tai vahvistavat eri ihmisryhmiä. Tässä kuvassa kamppailussa valtion sisällä on jotain mieltä, esimerkiksi kamppailtaessa köyhille kohdistettujen hyvinvointitoimenpiteiden puolesta tai aggressiivista militarismipolitiikkaa vastaan¹². Vain harvat vastustaisivat tätä. Mutta myös tässä tarkennetussa kuvassa valtioon kohdistettu perimmäinen kritiikki puree edelleen.

Peruslähtökohta koskee kysymystä onko valtion organisaatorakenne neutraali vai ei. Jos valtion rakenne oletetaan neutraaliksi, silloin valtiovalan käyttö voidaan nähdä eri valtataistelujen pelinä, kuten kapitalistien valta versus työläisten valta tai miesvalta versus nais-

valta. Jos valtion rakenne on neutraali, silloin valtio voidaan nähdä luokkataistelun tai sukupuolten välisen taistelun kenttänä jne. Tämä on tyypillinen marxilaisten, joidenkin feministien ja useimpien liberalistien näkemys. Se on selkeä parannus käsitykseen valtiosta kapitalistiluokan täydellisenä käsikassarana. Mutta se ei kyseenalaista perusoletusta valtion rakenteen neutraaliudesta, minkä seurauksena tämä rakenne voidaan ottaa haltuun yhdellä jos toisella tavalla, joko yksinkertaistetulla mielikuvalla valtiovalan kaappaamisesta tai pitemmälle kehitellyllä mielikuvalla kamppailusta valtion sisällä sitä vastaan.

Perusanarkistinen näkemys lähtee kuitenkin siitä, että valtion rakenne keskitettynä hallintokoneistona on jo lähtökohdiltaan viallinen inhimillisen vapauden ja tasa-arvon näkökulmasta. Vaikka valtiota voidaan satunnaisesti käyttää arvokkaisiin päämääriin, välineenä valtio on ja pysyy viallisena sekä mahdottomana uudistaa. Valtion uudistamattomissa oleviin piirteisiin kuuluvat keskeisesti sen monopoli "oikeutettuun" väkivaltaan ja siitä seuraava valta käyttää pakkoa tiettyjä tarkoituksia varten kuten sisäisen kontrollin, verotuksen, sodan, omaisuuden ja byrokratian etuoikeuksien suojelun yhteydessä.

Ongelmana äänestämisessä on se, ettei valtion peruslähtökohtia koskaan pidetä avoimina keskustelulle — saati niiden haastamiselle. Valtion monopolista käyttää väkivaltaa sodissa ei koskaan keskustella. Ei myöskään valtion oikeudesta käyttää väkivaltaa sisäisen kapinan tukahduttamiseen. Valtion oikeutta pusertaa taloudellisia resursseja kansalaisista ei koskaan kyseenalaisteta. Eikä myöskään valtion taakamaa yksityisomaisuutta (kapitalismissa) tai byrokraattisia valtaoikeuksia (valtiosotalismissa) — tai molempia.

Äänestäminen voi johtaa politiikan muutoksiin. Tämä on hyvä ja hienoa. Mutta politiikkaa kehitetään ja harjoitetaan valtion kehyksissä, mikä on perustava rajoitus. Äänestäminen oikeuttaa valtiokehyksen.

Yksi tapa reagoida äänestyspolitiikan rajoittuneisuuteen on kamppailla ja kampanjoida äänestämistä ja vaaleja vastaan. Tämä on hyödyllistä kehitettäessä tietoisuutta siitä, mitä rajoituksia sisältyy "omien hallitsijoiden" valitsemiseen. Mutta tällaista kritiikkiä tulee täydentää tuomalla julki valtion vaihtoehtoja. Tämä onkin kovempi pala. Loppujen lopuksihan vaalimenetelmien kritisoimisen mieli syntyy vain siitä, että on esittää tilalle jotain parempaa.

2. Vaihtoehtoja vaaleille

Onko valtiolle ja vaalipolitiikalle kansalaisosallistumiseen perustuvia vaihtoehtoja? Tämä on aihe, jota käsittelevää kirjallisuutta löytyy paljon erityisesti anarkistien tekemää¹³. Voin tuoda esiin vain joitain re-

levantteja vastauksia ja kokemuksia. Painotan joittenkin standardivas-
tausten rajoituksia, koska oleellista on tietysti olla yhtä kriittinen uu-
sia vaihtoehtoja kuin olemassaolevaa järjestelmääkin kohtaan.

Kansanäänestykset. Yksi vaihtoehtoisista suunnista perustuu suo-
raan, laajapohjaiseen politiikantekoon osallistumiseen. Tämä tapah-
tuu äänestämällä ja käyttämällä sellaisia mekanismeja kuten veto-
mus, edustajien takaisinkutsu, aloite ja kansanäänestys. Lyhyesti sa-
noen sen sijaan, että valittaisiin poliitikkoja, jotka sitten tekevät po-
liittisia päätöksiä, kansalaiset tekisivät itse nämä päätökset suoraan.

Kansanäänestyksiä käytetään yleisesti Yhdysvalloissa, usein valta-
ryhmittymien tyrmistykseksi. Esimerkiksi vesijohtoveden fluoraus
keinona vähentää hammassairauksia on johtanut satoihin kansan-
äänestyksiin. Useimmat äänestystulokset ovat olleet fluorauksen vas-
taisia. Tämä puolestaan on tuottanut seurauksen, että hämmentyneet
fluorauksen kannattajat ovat vedonneet kansanäänestyksiä vastaan ja
yrittäneet saada hallituksen suoraa toimeenpanoa.

Käytännössä kansanäänestykset ovat kuitenkin vain täydentäneet
valittujen edustajien poliittisia linjauksia. Kansanäänestysten käytön
huima laajentaminen tuntuu kuitenkin täysin mahdolliselta ajatuksel-
ta, erityisesti tietokoneteknologiaa hyödyntäen¹⁴. Jotkut idean kannat-
tajat ovat ehdottaneet tulevaisuuden mahdollisuutta, jossa jokaisen
kotitalouden televisiovastaanotin mahdollistaisi suoran elektronisen
äänestämisen. Kannanotot ja perustelut kansanäänestys ehdotuksen
puolesta ja vastaan esitettäisiin ensin ohjelmassa, jota sitten seuraisi
kansanäänestys. Mikä olisi tämän demokraattisempaa?

Valitettavasti kyseiset ehdotukset sisältävät muutamia vakavia
puutteita. Nämä vajavaisuudet menevät syvemmälle kuin mediamani-
puloinnin ongelmat, suurten investointien tuottamat taloudelliset voi-
tot (suurpääoma) ja asiantuntijoiden ja eliittien huolet siitä, että kan-
salaiset käyttäytyisivät vastuuttomasti suorassa äänestystilanteessa.

Suurin ongelma on kansanäänestysten esityslistan ja työjärjestyk-
sen laatimisessa. Kuka päättää kysymykset? Kuka päättää mitä mate-
riaalia, puolesta ja vastaan, esitetään jotain tiettyä äänestettävää ky-
symystä käsittelevässä ohjelmassa? Kuka tekee päätökset äänestämi-
sen laajemmista asiayhteyksistä?

Perustavanlaatuisessa ongelmassa, joka koskee esityslistan laati-
mistä, ei ole kyse pelkästään ennakkoluuloista. Esityslistan laatiminen
on osallistumiskysymys. Päätöksentekoon osallistuminen ei merkitse
vain ennalta suunnitelluista kysymyksistä äänestämistä, vaan osallis-
tumista muotoilemaan kysymyksiä, joista äänestetään. Tämän organi-
soiminen ei ole mikään helppo tehtävä, kun kyse on miljoonista ihmi-
sistä, ei edes uusimman elektroniikan avulla. Tämä on kansanään-
estysten perustava rajoitus.

Kansanäänestysten olennainen rajoitus on yhden valinnan esittele-
minen suurelle joukolle äänestäjiä. Silloinkin, kun jotkut kansalaiset
pääsevät osallistumaan kysymyksen kehittelyyn, kuten kansalaisaloit-
teen pohjalta liikkeelle lähteneessä prosessissa, suurin osa ihmisistä
ei pääse käyttämään muuta kuin kyllä/ei -kykyään. Mahdollisuutta ky-
symyksen uudelleenmuotoiluun keskustelun perusteella ei ole käytet-
tävässä.

Toinen kansanäänestystä vaivaava ongelma on perin vanha. Se on
perustava itse äänestämiseksi. Kyse on yksinkertaisesti siitä, että
enemmistöhallinto yleensä merkitsee vähemmistön sortamista. Tämä
ongelma on paljon selväpiirteisempi suoran äänestämisen järjestel-
missä, mutta ilmenee myös edustuksellisisa järjestelmissä.

Historiallista taustaa vasten tarkasteltuna kansanäänestystä käyttä-
vä lähestymistapa edellyttää byrokraattisen koneiston olemassaoloa
toimeenpanemaan tehdyt päätökset. Kansanäänestyspäätökset eivät
varmastikaan pane itse itseään täytäntöön. Kuka panee? Valtio. Käy-
tännössä kansanäänestykset ovat tapa lisätä osallistumista pysyen kes-
kushallinnon asettamissa rajoissa. Tämä jälkimmäinen ongelma ei
sinänsä liity kansanäänestyksen käyttöön menetelmänä. Todellinen
haaste on uudelleenmuotoilla kansanäänestys osaksi osallistuvampaa
poliittista prosessia.

Konsensus. Konsensus perustuva päätöksenteko on tullut ylei-
seen käyttöön monissa yhteiskunnallisissa liikkeissä parin viime vuo-
sikymmenen aikana, erityisesti osissa ydinvoiman vastaista liikettä.
Yleisessä kielenkäytössä "konsensus" tarkoittaa yleiseen sopimuk-
seen pääsemistä, mutta yhteiskunnallisissa liikkeissä sille on annettu
tarkempi, operationaalisempi merkitys.

Sen perustavoitteena on saavuttaa löyhästi samanmielisten ihmis-
ten ryhmässä yhteinen päätös ketään suuresti vieraannuttamatta. Tä-
mä voi olla yhteistä työskentelyä lehden teossa tai sotilastukikohtaan
kohdistuvan suoran toiminnan ryhmäsuunnittelua. Äänestämistä väl-
tetään useista syistä. Ne, jotka häviävät täpärästi tai pitävät vaalia
joillakin perustein kyseenalaisena, jättävät usein tukematta enemmis-
tön kantaa ja toisinaan päättävät jättää koko ryhmän. Paljon energiaa
hukkaantuu lobbaukseen ja ryhmäkuntien rakenteluun äänestysten
voittamiseksi — parhaan mahdollisen kampanjan kehittämistyön si-
jaan. Lopulta käy usein niin, että uusia avauksia sisältävät luovat eh-
dotukset jäävät huomiotta, koska niillä ei katsota olevan mahdollisuut-
ta menestyä vaaleissa.

Konsensus perustuva päätöksenteko tapahtuu siten, että eri
vaihtoehtoja punnitaan ja niistä keskustellaan. Jos yksimielisyys näyt-
tää mahdolliselta, voidaan ehdottaa konsensus. Jos kukaan ei esitä
eriväviä mielipidettä, konsensus on saavutettu. Jos erimielisyyttä ilme-

nee, kaikkia toisinajattelijoina rohkaistaan tuomaan esiin eriävät näkökohtansa. Konsensus estyy, jos yksikin henkilö on vahvasti erimielinen (tai muunnellun konsensuksen tapauksessa joku pieni ryhmäkunta vastustaa).

Konsensuksen estyessä ryhmä etsii uusia tapoja päästä sopimukseen. Argumentteja voidaan tarkastella uudelleen; uusia ehdotuksia voidaan tehdä ja herättää niistä keskustelua; päätöstä voidaan lykätä myöhäisempään ajankohtaan. Ryhmä voi esimerkiksi jakautua pienempiin ryhmiin ottaakseen asian uudelleen käsittelyyn ja etsiäkseen ratkaisua.

Monissa tapauksissa tämä menettelytapa toimii erittäin hyvin. Poikkeavia näkemyksiä esittäneet katsovat tavallisesti, että heidät otetaan vakavasti ja tämä lisää ryhmän jäsenten yhteenkuuluvuutta. Toisinaan vähemmistönäkemyksestä tulee konsensusnäkemys: ei tehdä mitään hätä-äänestystä, joka kumoaisi sen. Kaikkein rohkaisevinta on kuitenkin se, että toisinaan loistavimmat ehdotukset kehkeytyvät juuri konsensuksen saavuttamiseksi tehdyissä ponnisteluissa.

Sen, että konsensusmenetelmät toimivat usein hyvin, ei pitäisi yllättää ketään, koska niitä on pitkään käytetty monenlaisissa tilanteissa, joskaan niiden käyttöä ei ole tiedostettu. Monille organisaatioille viralliset äänestykset ovat vain rituaalisia. Äänestykseen harvoin ryhdytään, jollei ole etukäteen varmuutta kaikkien kannatuksesta tai ainakin siitä, ettei kukaan ole vahvasti eri mieltä.

Konsensusperustainen päätöksenteon käytäntö antaa prosessille muodon. Tämä on erityisen tärkeää, kun ryhmä kasvaa suuremmaksi. Suuria ryhmiä varten on eri menettelytapoja, mm. alaryhmät ja delegaattit, joilla varmistetaan, että konsensuslähestymistavassa pysytään.

Tärkeä ero konsensusperustaisen ja normaalin kokousmenettelyn välillä on johtajan rooli. Tavalliseen kokouskäytäntöön kuuluu muodollinen johtaja (puheenjohtaja) ja erinäisiä muodollisia sääntöjä esittolistan asettamisesta, puhumisesta, ehdotusten tekemisestä, äänestamisestä jne. — tutut Robertsien järjestyssäännöt. Konsensuslähestymistavassa ei ole muodollista johtajaa, vaan sen sijaan kokouksen "helpottajia", joiden tulee auttaa ryhmää tekemään, mitä se haluaa tehdä. Nämä "helpottajat" ovat olennaisen tärkeitä konsensuksen onnistumiselle: heidän tehtäviinsä kuuluu koetella konsensusta, rohkaista vähemmän puhehaluisia ja -taitoisia, tehdä ehdotuksia menettelytavoista, tiivistää esitettyjä näkemyksiä jne. Ideaalitilanteessa jokainen ryhmän jäsen toimii "avustajana", jolloin mitään ilmiselviä johtajia ei ole.

Konsensus on siis äänestämisen hylkäävä päätöksenteon menetelmä, joka pyrkii vahvistamaan ryhmän kaikkien jäsenten osanottoa ja yhteenkuuluvuutta ja luomaan avoimuutta uusille ideoille. Yhdistet-

tynä muihin ryhmätaitoihin ja hyödyntäen sosiaalista analyysiä (ryhmadynamiikan tutkiminen, strategioiden ja arvioinnin kehittäminen) konsensusmetodi voi olla todella vakuuttava¹⁵.

Kuitenkin kenen tahansa konsensusperiaatteiseen päätöksentekoon osallistuneen tulisi olla tietoinen siitä, että käytäntö on usein teoriaa puutteellisempi. Joskus vahvat persoonallisuudet dominoivat prosessia; vähemmän itsevarmat pelkäävät ilmaista näkemyksiään. Koska vastaväitteet normaalisti täytyy ilmaista kasvokkain, salaisen äänestyksen anonymiteetin suoja menetetään. Kokoukset voivat olla loputtoman pitkiä ja ne, joilla ei ole aikaa istua pitkissä kokouksissa alusta loppuun, syrjäytyvät tehokkaasti päätöksenteosta. Suurin ongelma konsensukselle kuitenkin on intressikonfliktien sovittamattomuus.

Tämän ongelman parasta käsittelyä edustaa Jane Mansbridgen teos *Beyond Adversary Democracy*¹⁶. Mansbridge erottaa kahdentyyppisiä demokratiota. Se, mitä hän kutsuu mielivaltaiseksi demokratiaksi, on tuttu vaaleihin perustuva lähestymistapa. Se perustuu oletukseen ristiriitaisista intresseistä ja eduista, enemmistöhallinnosta, salaisista vaaleista ja etujen yhtäläisestä suojelusta. Se, mitä hän kutsuu jakamattomaksi demokratiaksi, muistuttaa luonteeltaan ennemminkin ystävyyttä. Se perustuu suuressa määrin yhteisiin intresseihin ja etuihin, konsensustyyppisiin menetelmiin, kasvokkaaseen päätöksentekoon ja suurin piirtein tasavertaiseen keskinäiseen kunnioitukseen.

Mansbridge analysoi kahta tapausta yksityiskohtaisesti: ensiksi Uuden-Englannin kaupunkikokousta, joka muodollisesti käyttää äänestystä, mutta joka käytännössä usein pyrkii konsensukseen, ja toiseksi työkollektiivia, joka käyttää muodollisia konsensukseen perustuvia menetelmiä.

Mansbridge huomauttaa, että tavanomaisen lähestymistavan mukaan on olettaa ristiriidassa olevia intressejä ja etuja ja käyttää mielivaltaisia menetelmiä. Yhteiset intressit ja edut ovat kuitenkin paljon yleisempiä kuin yleensä ymmärretäänkään. Näin ollen on usein suositeltavaa etsiä pikemminkin yhtenäisyyttä kuin olettaa konflikteja. Hänen tärkein havaintonsa — ajatellen omia tavoitteitani tässä — on kuitenkin se, että konsensuksella on itseään täydentävä heikkoutensa: siinä ei pystytäkään käsittelemään syväanjuurtunutta konfliktia.

Usein tosin sellaisessa konfliktissa on kyse vallan epätasapainosta. On vaikea kuvitella tyypillisen yrityksen työnantajia ja työntekijöitä yrittämässä saavuttaa konsensusta. Heillä ei ole yhteisiä etuja eikä usein myöskään tasavertaista kunnioitusta. Itsehallinnollisessa yrityksessä ei sitä vastoin ole erillisiä työnantajia ja näin konsensus muodostuu paljon helpommaksi toteuttaa käytännössä.

Monet muunkin tyyppiset konfliktit saattavat olla aivan yhtä hankalia käsitellä. Kuvitellaanpa ryhmää anarkisteja, liberaaleja ja marxi-

laisia (muutaman pakollisen konservatiivin lisäksi) yrittämässä konsensuksen saavuttamista rikosten vähentämiseen tähtäävässä kampanjassa. Paraskaan maailmasta löytyvä tahto ei tässä riitä, vaan erilaiset maailmankatsomukset mitä todennäköisimmin vähentävät vähänkään syvällisempien konsensuspyrkimysten toteutumismahdollisuuksia.

Mitä suurempi ryhmä on, sitä todennäköisemmin sieltä löytyy perustavia intressikonflikteja. Konsensus toimii asianmukaisesti todennäköisimmin pienissä, itsevalituissa ryhmissä. Sen sijaan demokraattisena vaihtoehtona vaaleille sillä on huomattavia rajoituksia nimenomaan suuria ryhmiä koskien. Konsensuksen ongelmat ovat myös osa suurten ryhmien itsehallinnon ongelmia¹⁷.

Pieni koko. Yksi ratkaisu ongelmaan on pitää ryhmien koko pieninä. Vallan keskittämisen sijasta tavoitellaan sen hajauttamista. Ei ole mitään asioista itsestään nousevaa syytä miksi kasvatus, terveys, investointi ja monet muut tehtävät tulisi hallinnoida mieluummin monien miljoonien ihmisten tasolla kuin tuhansien tai kymmenien tuhansien. Monet osallistumista edellyttävät politiikan järjestelmät antiikista nykypäivään ovat olleet suhteellisen pieniä. Vastaavasti kääntäen monet vaalijärjestelmäpolitiikan heikkoudet näyttävät olevan yhteydessä valtavaan väestömäärään monissa maissa¹⁸.

Pieni koko vähentää monien päätöksentekoon liittyvien ongelmien vakavuutta. Edes äänestäminen ei ole niin rajoittavaa, kun äänestäjien määrä on niin pieni, että jokainen on potentiaalisesti kaikkien muiden tuttu. Konsensuksen käyttö voidaan maksimoida.

Lisäksi pieni koko avaa mahdollisuuden poliittisten järjestelmien moninaisuudelle. Frances Kendall ja Leon Louw ehdottavat hivenen Sveitsin järjestelmää ulkoisilta piirteiltään muistuttavaa autonomisten poliittisten yksiköiden liittoumaa, jossa jokainen jäsen voi valita oman poliittisen ja taloudellisen järjestelmän¹⁹. Uusien menetelmien kokeilemisen vaikeudet ja epäonnistumisen kustannukset vähenevät oleellisesti Kendallin ja Louwin mallissa.

Pieni koko voi tehdä hallitsemisesta helpompaa, mutta jäljelle jää silti joitain suurta mittakaavaa koskettavia ongelmia. Esimerkiksi globaali saastuminen ja paikalliset katastrofit vaativat enemmän kuin vain paikallisia ratkaisuja. Miten päätökset tulisi tehdä näistä asioista?

Vieläkin perustavampi ongelma on se, että pieni koko ei itsessään ratkaise kysymystä siitä, kuinka päätökset tehdään. Edelleen voi olla syviä intressikonflikteja, jotka tekevät konsensuksesta saavuttamattoman. Ja edelleen voi olla myös ylivaltaan liittyviä ongelmia, jotka johtuvat vaalimenetelmästä.

Osallistumisen rajoittuneisuuden perusongelma säilyy viime kädessä kaikissa muissa paitsi aivan pienimmissä ryhmissä. Ei jokaisella

ole aikaa ottaa selvää kaikista asioista. Konsensuksessa oletetaan, että jokainen voi ja jokaisen on syytä osallistua päätöksentekoon; jos oleellinen määrä ihmisiä jää pois, tuloksena on energisten hallinto (tai niiden joilla ei ole mitään parempaa tekemistä). Edustuksellinen demokratia sitä vastoin sijoittaa valitut edustajat tärkeisiin päätöksenteon rooleihin. Muiden osallistuminen rajoittuu kampanjointiin, äänestämiseen ja lobbaukseen. Molemmissa tapauksissa osallistuminen on hyvin epätasa-arvoista, ei valitsemisen vaan päätöksentekojärjestelmän rakenteen johdosta.

Delegaatiot ja federaatiot. Suositettu anarkistinen ratkaisu koordinaation ja osallistumisen ongelmiin on delegaateissa ja federaatioissa. Delegaatti eroaa edustajasta siinä, että delegaatti on tiukemmin sidoksissa valitsijakuntaansa: delegaatti voidaan kutsua takaisin milloin tahansa, erityisesti silloin, kun hän ei seuraa valitsijoidensa ohjeita. Federaatiot taas ovat keino yhdistellä itsehallinnollisia yksiköitä. Federaation jäsenet säilyttävät tärkeimmän päätöksentekovallan omista asioistaan. Federaation jäsenet kokoontuvat päättämään heitä kaikkia koskevista asioista. "Heikossa federaatiossa" keskuksella on vain neuvoja-antavia tehtäviä; "vahvassa federaatiossa" keskuksella on huomattavaa toimeenpanovaltaa erityisillä aloilla. Federaation useilla kerroksilla voidaan taata täysi osallistuminen ruohonjuuritasolla, kun taas neuvottelu ja tietyt päätökset tapahtuvat korkeammilla tasoilla.

Delegaatiot ja federaatiot kuulostavat vaihtoehdolta tavanomaisille vaalijärjestelyille, mutta itse asiassa niiden väliltä löytyy vahvoja yhtäläisyyksiäkin. Delegaattit valitaan tavallisesti äänestämällä ja tämä johtaa edustamisen tuttuihin ongelmiin. Tietyt yksilöt hallitsevat. Osallistuminen päätöksentekoon on epätasa-arvoista delegaattien ollessa mukana kaikessa päätöksenteossa päinvastoin kuin muiden. Siinä määrin kuin päätökset tosiasiaa tehdään korkeammilla tasoilla avautuu suuri mahdollisuus ryhmäkuntien kehkeytymiselle, lehmänkaupoille ja valitsijakunnan manipuloimiselle.

Eräässä mielessä delegaatteihin perustuvan järjestelmän oletetaan olevan erilainen: nimittäin jos delegaattit alkavatkin palvella itseään sen sijaan että palvelisivat niitä joita he edustavat, heidät voidaan kutsua takaisin. Mutta käytännössä tätä on vaikea saavuttaa. Delegaateilla on taipumuksena "jäykistyä" muodollisiksi edustajiksi. Delegaateiksi valituilla on mitä todennäköisimmin paljon enemmän kokemusta ja tietoa kuin tavallisella jäsenellä. Kerran valituiksi tultuaan delegaattit saavat vielä lisää kokemusta ja tietoa, mikä voidaan esitellä jonain hyvin korkea-arvoisena valitsijoille. Toisin sanoen delegaatin takaisinkutsussa menetetään kokenut ja vaikutusvaltainen henkilö.

Nämä ongelmat nousivat esille myös Saksan vihreässä puolueessa. Puolue yritti kohdella vaaleissa läpimenneitä ehdokkaitaan delegaat-

teina asettaen tiukkoja rajoja parlamentissa olon pituudelle. Jotkut vaaleissa valitut, jotka kykenivät keräämään tukea laajan kannatuksensa vuoksi, vastustivat tätä. Lisäksi käytännöllisestä näkökulmasta (jota on usein vaikeaa vastustaa) niillä, jotka olivat palvelleet parlamentissa oli kokemusta ja julkista profiilia edistääkseen paremmin vihreää asiaa. Näin delegaateihin nojaava lähestymistapa joutui suuren paineen alle. Tämä siitakin huolimatta, että vihreillä poliitikoilla oli hyvin vähän todellista valtaa. Tilanteessa, jossa delegaattit todella tekevät tärkeitä päätöksiä, paineet tulevat olemaan vieläkin suuremmat.

Perustava ongelma delegaateihin tukeutuvassa järjestelmässä on siten epätasa-arvoinen osallistuminen. Jokainen ei voi olla mukana joka asiassa. Delegaattien kohdalla ongelma ratkaistaan sitomalla delegaattit vielä vahvemmin päätöksentekoon, toisten kustannuksella. Tämä epätasa-arvoinen osallistuminen sitten uusintaa ja vakiinnuttaa itsensä. Mitä useampia kerroksia federaatiossa on, sitä vakavampi tämä ongelma tulee olemaan. Federaatioitakaan eivät siten ole mikään maaginen ratkaisu itsehallinnollisen yhteiskunnan koordinaation ongelmiin.

Tässä lyhyessä tarkastelussa muutamista paremmin tunnetuista vaalien vaihtoehtoista olen keskittynyt niiden rajoituksiin. Mutta näissä ja muissakin menetelmissä on todellakin myös monia vahvuuksia. Ne ovat siten kaiken tunnetuksi tekemisen ja puolesta puhumisen arvoisia — joko vaihtoehtoina tai täydennyksinä nykyiselle järjestelmällemme. Konsensusta käytännön päätöksentekomenetelmänä on kehitetty valtavasti parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Desentralisaation eli hajauttamisen potentiaali on epäilemättä suuri. Konsensuksen suurimmat menestykset on saavutettu pienissä ryhmissä. Federaatioiden ohella huomiota on kiinnitetty paljon myös verkostoihin, jotka eivät edellytä mitään päätöksenteon tasoa.

Väheksymättä lainkaan näitä vaihtoehtoja päämääränäni on ollut osoittaa joitakin niiden ongelmakohtia. Vakavin vaikeus on siinä miten varmistaa kansalaisen osallistuminen häntä itseään koskeviin lukuisiin asioihin. Miten laajojen joukkojen toimintoja voidaan koordinoita antamatta liikaa valtaa millekään pienelle ihmisryhmälle?

Siirryn nyt "demarkiaan", joka on eräs tapa ratkaista näitä ongelmia. Se ei missään mielessä ole ainoa tai lopullinen vastaus. Mutta se on lähestymistapa, joka tarjoaa paljon mahdollisuuksia, ja mielestäni se on paneutuvan tutkimuksen ja konkreettisten kokeilujen arvoinen.

John Zube kannattaa "panarkiaa", vapaaehtoisen yhteistoiminnan menetelmien rauhanomaista rinnakkaiselo²⁰. Tässä hengessä demarkiaa voidaan pitää yhtenä ehdokkaana, kun yhteiskuntaa organisoidaan osallistuvalla tavalla.

3. Demarkia

Kaunopuheisimman kuvauksen demarkiasta antaa John Burnheim kirjassaan *Is Democracy Possible?*²¹. Burnheim aloittaa kirjansa analysoimalla valtiota ja byrokratiaa, ja päätyy loppupäätelmään, jonka mukaan ne ovat keskeisiä esteitä todellisen demokratian saavuttamiselle. Hän pitää vaaleihin perustuvaa politiikkaa osana ongelmaa. Koska "demokratia"-sanaa rasittavat monet edustukselliseen demokratiaan viittaavat mielleyhtymät, Burnheim kehitti käsitteen "demarkia" viittaamaan vaihtoehtoonsa.

Demarkia perustuu satunnaisvalinnalla arvottuihin kansalaisiin, jotka palvelevat tiettyjä tehtäviä ja palveluita (kuten tiet ja koulutus) koskevilla päätöksentekoryhmissä. Unohdetaan valtio ja unohdetaan byrokraatit. Täysiverisessä demarkiassa kaiken tämän korvaa ryhmien verkosto, jonka jäsenet ovat satunnaisvalinnalla poimittuja ja joista jokainen ottaa käsiteltäväkseen tietyn alueen tietyn tehtävän.

Esimerkiksi kymmenestä tuhannesta sataantuhanteen ihmistä käsitävässä väestössä voisi olla ryhmiä, jotka vastaavat kuljetuksesta, terveydestä, maataloudesta, teollisuudesta, koulutuksesta, puhtaanapidosta, asumisesta, taiteesta ja niin edelleen, tai näiden toimintojen tietyistä osa-alueista, kuten raidekuljetuksista. Jokainen ryhmä valittaisiin satunnaisotannalla kaikista niistä, jotka ovat ilmoittautuneet siihen vapaaehtoisiksi. Ryhmien koko voisi olla vaikkapa kymmenen tai kaksikymmentä ihmistä: tarpeeksi suuri sisältämään näkemysten moneuden, mutta kyllin pieni mahdollistaakseen kasvokkaisen vuorovaikutuksen. Ryhmät voisivat käyttää konsensusta, muunneltua konsensusta, äänestämistä tai jotain muuta menettelytapaa päästäkseen päätöksiin. He voisivat vaatia lausuntoja, ehdotuksia, tutkimuksia ja muuta toivomaansa informaatiota.

Ennen kuin jatketaan, kannattaa tarkastella satunnaisotantaa (myös arpomiseksi kutsuttua). Sitä käytettiin antiikin Ateenassa demokraattisena valintamenetelmänä, mutta sen jälkeen se on ollut vain vähän käytössä. Ateenalainen demokratia oli tietenkin rajoitettua, ulosulkien naiset ja orjat. Siitä voidaan kuitenkin oppia monia asioita²².

Yksi satunnaisvalinnan hyvistä puolista oli osallistumisen lisääminen ja ryhmäkuntien muodostumisen estäminen. Kokouksessa puheenjohtaja valittiin arvalla kokouksen alussa. Tällä tavalla mitään mahdollisuutta ei jätetty kokousta edeltäville juonitteluille, joissa olisi mahdollisesti puheenjohtajaa painostamalla ajettu tiettyä asiaa tai lopputulosta läpi.

Ateenalaiset käyttivät äänestämistä myös esimerkiksi sotilasjohtajien valitsemisessa. Itse asiassa he käyttivät monia demokraattisia keinoja, joista jokainen oli valittu tiettyihin tarkoituksiin. Liberaali-

demokratiasta nykyään kirjoittavat puhuvat Ateenan kokemuksista hyvin valikoiden. He käyttävät sitä oikeuttamaan edustuksellisuutta, mutta heiltä jää huomiotta tai käsittelemättä arvan käyttö. Nykyään demokratia valitettavasti määritellään usein todellakin pelkästään edustukselliseksi demokratiaksi.

Satunnaisvalintaa käytetään tärkeässä päätöksenteossa nykyään pääasiallisesti vain juryn, valamiehistön valinnassa, mutta tämänkin käytäntö kukoistaa vain Yhdysvalloissa ja muutamassa muussa maassa. "Tavalliset ihmiset" valitaan arvalla päättämään kanssaihmiensä kohtaloista. Jury sijoittuu sellaisiin poliittisiin kehyksiin, jotka rajoittavat sen mahdollista merkittävyyttä: näitä ovat lain kehys, joka viittaa ennakkomieltyksissään etuoikeutettujen intressien suuntaan; lain valikoiva toimeenpanto; lakimiesten, tuomarien ja median manipulaatio. Nämä esteet huomioiden jury suorittaa tehtävänsä erittäin hyvin.

Monet hallitukset ovat pyrkinet eroon valamiehistöistä väittäen ammattituomareiden olevan soveltuvampia. Väitteet siitä, että juryt kykenevät huominkin käsittelemään monimutkaisia teknisiä asioita, ovat olleet kiivaan keskustelun kohteena. Kenties tusinasta ihmisiä koostuva jury sisältäisi todennäköisemmin yhden tai kaksi keskimääräistä tuomaria teknisesti pätevämpää ihmistä.

Varmaa on, että repressiiviset hallitukset vihaavat valamiehistöjä. Hallitukset voivat paljon helpommin painostaa tuomareita kuin valamiehistöjä.

Päätöksenteon näkökulmasta juryn suurin etu on sen kyky pistää mielipiteet kovalle koetukselle. Päätöksentekoon osallistumisen kannalta jury on politiikan tekemisen muoto — tätä näkemystä tosin tuomareiden suurin osa jyrkästi vastustaa²³.

Ottaen huomioon sen, että useimmille juryn jäsenille ei anneta olenkaan harjoitusta todistusaineiston kriittisessä arvioinnissa ja johtopäätösten muodostamisessa, konsensuskeen perustuvissa päätöksentekotekniikoissa tai juryn itsensä roolissa, valamiehistöjen päätöksenteon historia antaa kuvan niiden korkeasta pätevydestä²⁴. Sen sijaan että hyökätään jury-järjestelmän heikkouksia vastaan olisi asianmukaisempaa kehittää tapoja jolla se saadaan toimimaan vieläkin paremmin.

Palaan nyt Burnheimin kuvaan demarkiasta. Kuinka se pystyy käsittelemään osallistumisen perusongelmia? Koska demarkiassa ei ole vaaleja eikä edustajia, epätasa-arvoisen muodollisen vallan ongelmat, valitsijoiden voimattomiksi tekeminen, osallistumisen sääntely jne. eivät päde — ainakaan tavallisella tavalla. Muodollinen osanotto tapahtuu sen sijaan pääsyyllä satunnaisvalinnan kautta "toimintaryhmiin", jotka ottavat käsiteltäväkseen tiettyt rajalliset alueet. Ryhmän-

jäsenten satunnaisvalinta tehdään vain niistä, jotka ovat ilmoittautuneet vapaaehtoisiksi, aivan kuten poliitikkojenkin täytyy ilmoittautua. Erona vain on valinnan menetelmä: satunnaisvalinta, ei vaalit.

Harvat ilmoittautuisivat vapaaehtoisiksi kaikkiin mahdollisiin ryhmiin. Todennäköisesti useimmilla on joitakin erityisiä kiinnostuksen kohteita, esimerkiksi sellaisia kuten postipalvelut, taide, rakennusmateriaalien valmistus ja vammaispalvelut. He voisivat ilmoittautua palvelemaan itselleen merkityksellisiä ryhmiä, ja lisäksi tehdä ehdotuksia ryhmille, kommentoida politiikan päämääriä ja sisältöjä ja muullakin tavoin organisoitua edistämään kannattamiaan politiikan tekemisen tapoja.

Demarkia ratkaisee osallistumisen ongelman näppärällä tavalla. Tunnustamalla sen mahdollisuuden, että jokainen osallistuisi asioista perillä olevan tietävyydellä jokaiseen asiaan, järjestelmä onnistuu välttämään sellaisen hallitsevan ryhmän muodostumisen, joka tekisi kauaskantoisia päätöksiä monista asioista. Tämän sijasta toimintaryhmillä on rajoitettu ala. Ihmiset, jotka välittävät aivan erityisesti jostain, voivat pyrkiä vaikuttamaan tuon alueen politiikkaan. He voivat jättää muut asiat muille ryhmille ja sellaisille ihmisille, jotka kantavat erityisesti niistä huolta. Tässä päätöksentekoa hajautetaan aiheen tai toiminnan suhteen pikemmin kuin maantieteen tai lukumäärän perusteella.

Päätöksenteon jättäminen niille, jotka kantavat jostain aivan erityistä huolta, sisältää tietysti omat vaaransa: omaa etuaan varjelevat klikit voivat saada vallan ja ulossulkea muut. Tämä juuri on se, mikä tavallisesti tapahtuu kaikenlaisissa organisaatioissa hallituksista korporaatioihin ja yhteiskunnallisten liikkeiden ryhmiin. Demarkia käsittelee tätä ongelmaa satunnaisvalinnan vaatimuksen kautta. Kenellekään ei voi taata muodollista päätöksentekijän roolia. Lisäksi päätöksentekopaikan ehdot ovat tiukasti rajoitetut, joten mitään pysyvää johtoryhmää tai klikkiä ei pääse kehittämään.

Toinenkin ongelma ilmaantuu. Eikö valituissa ryhmissä ole tiettyjä ennakkomieltyksiä, koska vain tiettyntyyppiset ihmiset ilmoittautuvat? Eikö esimerkiksi suurinta osaa ryhmistä hallitsekin valkoiset keski-ikäiset miehet? Tämä ei tuota ongelmaa, koska satunnaisvalinnan toteutusta voidaan soveltaa joustavasti. Oletetaan esimerkiksi, että kymmenen hengen ryhmään, johon halutaan yhtä paljon miehiä ja naisia, ilmoittautuu vapaaehtoisiksi kahdeksankymmentä miestä ja kaksikymmentä naista. Menetelmänä on yksinkertaisesti valita satunnaisvalinnalla viisi miestä kahdeksastakymmenestä vapaaehtoisesta miehestä ja viisi naista kahdestakymmenestä vapaaehtoisesta naisesta. Tällä tavoin sukupuolten tasapaino ryhmässä voi vastata muun väestön tasapainoa vapaaehtoisten määrän vaihdellessakin. Samaa peria-

tetta voi soveltaa myös muihin ominaisuuksiin kuten etninen alkupe-
rä, yhteiskuntaluokka, ikä, ammatti ja uskonto.

Tämä voi kuulostaa varsin loogiselta, mutta kuka tekee päätökset siitä, mitä ryhmiä edustetaan mitenkin? Jos ryhmä tekee itse päätökset omista valintakriteereistään, tämä avaa mahdollisuudet väärinkäyt-
töön. Burnheimin ratkaisu tähän on se, mitä hän kutsuu toisen asteen
ryhmiksi. Nämä ovat ryhmiä, jotka toimivat oikeudellista järjestelmää
vastaavana demarkian toiminnan turvaamiseksi. Toisen asteen ryhmät
käsittelevät vain menettelytapoihin liittyviä asioita, sellaisia kuten
mitä (ensimmäisen asteen) ryhmiä tulisi olla olemassa, kuinka satun-
naisvalinta tulisi toteuttaa, ja mitä tahansa muitakin kiistaa herättäviä
asioita.

Aivan ilmeisesti toisen asteen ryhmän jäsenillä tulisi olla kokemus-
ta ensimmäisen asteen ryhmistä. Kuinka heidät tulisi valita? Burn-
heim ehdottaa, että ensimmäisen asteen ryhmien tulisi valita jäsenten-
sä keskuudesta ne, jotka ovat kaikkein soveliaimmat toisen asteen
ryhmiin. Bob James huomautti minulle, että tämä todella rikkoo de-
markian johtavaa periaatetta vastaan, joka siis on kiinnostuneiden ih-
misten satunnaisvalinta eikä valinta suorituskykyisyyden tai suosi-
tuimmuuden kriteerein. Hän ehdotti, että toisen asteen ryhmän jäsenet
valittaisiin satunnaisotannalla ensimmäisen asteen ryhmien jäsenistä.
Itse ajattelen, etteivät erot näiden kahden menettelytavan välillä oli-
si niin suuria. Jopa satunnaisotannan ollessa kyseessä on todennäköis-
tä, että henkilöitä, joiden nähtäisiin suoriutuvan tehtävistään hyvin,
rohkaistaisiin vahvasti kollegoiden taholta ilmoittautumaan toisen
asteen ryhmän jäseneksi, mikä ei mahdollisesti kuitenkaan olisi ylei-
sesti kovin tavoiteltua. Viime kädessä tehtävän rajoitettu toimikausi
toisen asteen ryhmissä estää vallan vakiintumisen.

Useat piirteet erottavat demarkian edustuksellisesta demokratias-
ta demarkian käsittäessä satunnaisvalinnan, toimintaryhmät, toimi-
kauden rajallisen keston ja valtion ja byrokratian eliminoinnin. Joita-
kin näistä voisi tietysti käyttää edustuksellisen demokratian uudista-
misessa, mutta myös itse demarkian kokonaisuus on yhtenäinen ja
johdonmukainen.

Esimerkiksi rajallinen toimikausi, vaikkapa kaksi vuotta, estäisi
vallan vakiintumisen edustuksellisissa järjestelmissä. Miksi demarkia
pystyisi paremmin ylläpitämään vaatimusta päätöksentekoryhmien
jäsenten vaihtuvuudesta? Yksi ero liittyy valintaperiaatteen oikeu-
tukseen. Edustajat oikeuttavat asemansa toistuvalla enemmistötuella,
joka takaa heidän henkilökohtaisen valintansa. Satunnaisotannalla
valituilla henkilöillä ei taas ole mitään erityistä oikeutusta satunnais-
valinnan lisäksi. Satunnaisvalintaprosessin oikeutus piilee säännölli-
sessä uudelleenjärjestelyssä pikemmin kuin kansan antamassa valtuu-

tuksessa tai hankitussa kokemuksessa. Tällainen oikeutus mahdolli-
sittaa paljon helpommin sen kyseenalaistamisen, että jotkut yrittäisivät
pidentää kauttaan. Vastaava ero voidaan nähdä tuomareiden usein pit-
kissä toimikausissa, olivat he sitten valittuja tai nimitettyjä, verrattuna
juryjen valamiehiin.

Tässä ei ole tilaa paneutua moniin demarkian käsitteen herättämiin
kysymyksiin. Riittää kun toteaa, että on olemassa monia ratkaisua
kaipaavia kysymyksiä ja monia alueita, jotka vaativat jatkokehittelyä.
Mainitsen tässä vain muutaman.

Ensinnäkin päätösten toimeenpano. Burnheim hylkää valtion ja
byrokratian, joten ei ole olemassa mitään pysyvää henkilöstöä, joka
panisi toimeen demarkkisten ryhmien tekemät päätökset. Burnheim
toteaa, että ryhmät toteuttavat päätökset itse. Tämä kuulostaa teorias-
sa hienolta, mutta mitä se merkitsisi käytännössä?

Millä viime kädessä taataan se, että toimeenpannut päätökset py-
syvät voimassa? Valtiotahan ei ole olemassa eikä myöskään armeijaa.
Pohjimmiltaan päätökset ovat todellisia ja voimassaolevia vain jos
ihmiset hyväksyvät ne ja käyttäytyvät niiden mukaan. Tämä taas riip-
puu koko järjestelmän yleisestä hyväksyttävyydestä ja legitimiyydestä.
Tämä tietysti muistuttaa nykyisen yhteiskunnan monia piirteitä. Suu-
rin osa ihmisistä hyväksyy tarpeen toimia järkevällä tavalla vauvoja,
julkisia puistoja ja yksityisomaisuutta kohtaan, silloinkin kun lail-
listen seuraamusten ja poliisin pidätyksen uhka ei ole lähettyvillä.
Voiman käytöllä on vain rajoittunut rooli yhteisön tavanomaisessa toi-
minnassa. Suuremman osallistumisen mahdollistavassa yhteisössä
tämä rooli olisi vieläkin rajoittuneempi. Luonnollinen seuraus tästä
olisi se, että demarkkisten ryhmien tekemät epäsuositut päätökset
raukeaisivat noudattamatta jättämisen takia. Ryhmien olisi pakko ot-
taa huomioon kansalaisten halukkuus hyväksyä tehdyt päätökset.

Ilman valtiota ei olisi myöskään armeijaa. Miten yhteisö puolus-
tautuisi ulkoista aggressiota vastaan? Yksi mahdollisuus on aseistaa
ihmiset²⁵. Kuitenkin eniten kansalaisosallistumiselle perustuva vaih-
toehto sotilaspuolustukselle on sosiaalinen puolustus, joka perustuu
yleiseen väkivallattomaan vastarintaan²⁶. Demarkialla ja sosiaalisel-
la puolustuksella on monia yhteensopivia piirteitä²⁷.

Kolmas vastausta vaativa kysymys koskee demarkiaan soveltuvan
taloudellisen järjestelmän luonnetta. Useammanlaiset järjestelmät
voisivat olla periaatteessa yhteensovitettavissa demarkkisen päätök-
senteon kanssa. Demarkkinen ryhmä voisi tehdä kierrätyspalvelusopi-
muksen joko yksityisessä omistuksessa olevan yrityksen tai itsehallin-
nollisen kollektiivin kanssa. Demarkia ei kuitenkaan ole yhteensovi-
tettavissa kapitalistisen tai sosialistisen talousjärjestelmän kaltaisiin
byrokraattisesti organisoituihin talouksiin.

Burnheim argumentoi sen puolesta, että demarkian periaatteet voisivat kattaa myös talouden. Voisi olla esimerkiksi maa-alueista päätöksiä tekeviä demarkkisia ryhmiä. Maan käytöstä voitaisiin ottaa vuokraa ja vuokralla korvattaisiin verot, koska mitään valtiota ei olisi keräämässä veroja. Tämä on mukaelma Henry Georgen ideoista. Satunnaisvalinnalla kootut maan käytöstä päättävien ryhmät estäisivät sijoittajia ja suurpääomaa saamasta kuristusotetta poliittis-taloudellisesta prosessista. Burnheim laajentaisi demarkian idean kontrolloimaan myös työtä ja rahaa maankäytön lisäksi. Nämä ideat ovat vasta alustavan luonnostelun asteella.

Eräs toinen tärkeä ongelma on tässäkin osallistumisen perusongelma. Mitä sitten jos ihmisiä ei ilmoittaudukaan vapaaehtoisiksi? Mitä jos joistakin ryhmistä ei tule tarpeeksi vapaaehtoisia kiintiönsä nähden? Joissain tapauksissa tämä voitaisiin tietysti nähdä menestyksen merkinä. Nimittäin jos tapa, jolla asiat hoituvat, tuntuu suurimmalle osalle ihmisistä kunnolliselta ja hyväksyttävältä, silloin ei olisi mitään akuuttia tarvetta ryhtyä päätöksentekoryhmän jäseneksi. Sitä vastoin kiistellyillä alueilla osanotosta ei todennäköisesti tulisi lainkaan ongelmaa. Jos geenimanipulaation tai abortin kaltaiset aiheet herättäisivät kiihkeää keskustelua, huolta kantavat yksilöt ja ryhmät pitäisivät hedelmällisenä antaa näissä asioissa koulutusta niin monelle ihmiselle kuin suinkin ja rohkaisisivat heitä asettumaan ehdolle satunnaisvalintaan. Mikä tahansa epäsuosittu päätös saisi aikaan kansalaisten liikehdintää ehdolle asettumisen puolesta. Lisäksi liikkeelle lähteneistä tulisi löytyä monenlaisia ihmisiä: miehiä ja naisia, nuoria ja vanhoja jne. Lopputuloksena osallistuminen ja asioista perillä oleva kritiikki olisivat huipussaan suurimpien ja tärkeimpien huolenaiheiden yhteydessä. Vähäpätöisempien kysymysten ja itselle vieraampien alojen kohdalla suurin osa ihmisistä antaisi mielellään toisten huolehtia asioista.

Olisi helppo jatkaa pitkästikin demarkian hypoteettisista piirteistä. Mutta mihin demarkia tähtää, jos kyseessä on vain visio?

Burnheim on tuonut demarkiaa esiin erittäin kaunopuheisesti, mutta hän ei suinkaan ole ainoa, joka on esitellyt tuonkaltaisia ideoita. Satunnaisvalinta on ollut käytössä antiikin kreikkalaisista lähtien, joten ei ole yllättävää, että sen puolestapuhujia ilmaantuu aina aika ajoin.

Burnheimin visio on satunnaisvalinnan erittäin hajautetun ja osallistuvan käytön kannalla. Sitä vastoin on muita, jotka ovat esittäneet satunnaisvalinnan käyttöä esim. Yhdysvaltojen kongressin valinnassa korvaamaan vaaleilla valittu edustajainhuone satunnaisvalinnan arvotulla "edustavalla huoneella"²⁸. Näillä ehdotuksilla on monia hyviä puolia, mutta ne eivät puutu mitenkään valtiovaltaan.

Erityisen mielenkiintoisia ovat ne, jotka ovat kokeilleet satunnaisvalintaa käytännössä. Yksi heistä on Ned Crosby, politiikan tutkija Minnesotasta, Yhdysvalloista. 70-luvulla Crosby kehitti oman ideoansa poliittisesta vaihtoehdosta, johon kuului satunnaisvalinta. Hänen vaihtoehtonsa oli paljon keskitetympi kuin Burnheimin malli. Mutta koska hän ei onnistunut löytämään kustantajaa kirjalleen, hän päätti työskennellä käytännön soveltamisen parissa.

Crosby perusti organisaation, joka nykyään tunnetaan nimellä The Jefferson Center for New Democratic Processes. Se on keskittänyt enimmäkseen voimavaroja satunnaisvalintaisen politiikan käytännön keinoihin²⁹.

Yksi projekteista koski kysymystä, pitäisikö perustaa kouluperustaisia klinikoita käsittelemään teiniraskauksia ja seksin välityksellä tarttuvia tauteja. Tämä oli hyvin riidanalainen kysymys osavaltiossa³⁰. Jefferson Center kutsui mukaan satunnaisesti valittujen ihmisten ryhmiä, joita he kutsuivat poliittisiksi valamiehistöiksi. Yksi kaksitoistahenkinen poliittinen valamiehistö organisoitiin aina jokaista kahdeksaa vaalipiiriä kohden Minnesotan osavaltiossa. Puhelinluetteloa käyttäen sata ihmistä jokaisesta vaalipiiristä valittiin satunnaisesti, heihin otettiin yhteyttä ja tiedusteltiin heidän perusnäkemystään koulun yhteyteen sijoittuvista klinikoista. Sitten muodostettiin valamiehistö niistä ihmisistä joihin oli otettu yhteyttä, varmistaen, että valamiehistön demografiset piirteet (etninen alkuperä, sukupuoli, yhteiskuntaluokka) vastasivat väestön keskiarvoa. Kustakin ryhmityksestä valittiin satunnaisotannalla ihmisiä, jotka kutsuttiin poliittisen valamiehen asemaan, kunnes kaksitoista valamiestä oli koossa. Tässä prosessissa varmistuttiin siitä, että valamiesten alkuperäiset näkemykset klinikoista vastasivat koko tutkimuksesta saatua prosenttilukua. Näin saadut poliittiset valamiehistöt vastasivat tällöin hyvin tarkoin koko väestöä sekä demografisten ominaisuuksien että klinikkoihin liittyvien ennakkokäsitysten suhteen.

Jokaisen piirin poliittinen valamiehistö piti kuulemistilaisuuksia: he kuuntelivat eri asiantuntijoita, kuulivat molempien puolten esittelijöiden todistuksia ja lausuntoja sekä keskustelivat asioista keskenään. Neljän päivän harkinnan jälkeen jokainen poliittinen valamiehistö suoritti äänestyksen koskien eri politiikkavaihtoehtoja. Samalla jokainen valamiehistö perusteli näkemyksensä, teki politiikkasuosituksia ja arvioi poliittisen valamiehistön omaa kokemusta.

Kahdeksan piiripohjaisen poliittisen valamiehistön lisäksi koottiin 24 ihmisen koko osavaltion laajuinen poliittinen valamiehistö, jossa oli kolme jäsentä kustakin piirivalamiehistöstä. Tämä osavaltion kattava valamiehistö kävi läpi samanlaisen prosessin. Poliittisten valamiehistöjen suositukset saatettiin Minnesotan valtion lainsäätäjille ja

julkaistiin myös laajalti mediassa. Jefferson Center tarjosi koko tälle prosessille oleellisen tuen. Se suoritti tutkimukset, satunnaisvalinnat, valamiehistöjen kutsumisen, asiantuntijatodistajien järjestämisen, valamiehistöjen neuvottelujen koordinoinnin sekä suosistusten kirjaamisen ja julkaisemisen. Tullakseen vakavasti otetuksi oleellista oli, että Jefferson Centeriä pidettiin sitoutuneena nimenomaan reiluun prosessiin eikä mihinkään puolueelliseen näkemykseen käsiteltävästä asiasta.

Yllä olevassa kuvauksessa olen hahmotellut vain prosessin peruslinjat. Siinä on kuitenkin paljon enemmän yksityiskohtia, tiedoksi kiinnostuneille³¹. Peruskysymys esitettäväksi kuuluu: miten hyvin se toimi? Demokraattisten prosessien suhteen vastaus kuului: erittäin hyvin. Tärkein koe tässä on valamiehistön jäsenten itsensä oma arvio. He sitoutuivat nopeasti prosessiin ottaen sen äärimmäisen vakavasti. He osoittivat hyvää otetta asioihin ja tekivät ”järjeviä” suosituksia. He myöskin arvioivat prosessia hyvin myönteisesti.

Ulkopuolelta tarkasteltuna poliittiset valamiehistöt saivat hyvän vastaanoton. Media arvioi niitä suosiollisesti ja ne poliitikot, jotka arvostivat ilmaistujen näkemysten ruohonjuuritason alkuperää, ottivat ne vakavasti. Jefferson Centerillä on ollut vastaavia kokemuksia ja onnistumisia esimerkiksi maatalouskemikaalien saastuttamia vesivarantoja käsittelevissä poliittisissa valamiehistöissä.

Poliittiset valamiehistöt eivät vastaa päätöksentekoryhmiä demarkian olosuhteissa. Poliittisilla valamiehistöillä ei ole sitä muodollista valtaa, joka on vaaleissa valituilla edustajilla. Ne voivat ainoastaan vaikuttaa politiikkaan näkemystensä vakuuttavuuden perusteella ja näkemyksiin johtaneen prosessin avulla. Mutta tiettyssä mielessä ei kuitenkaan enää olla kaukana demarkkisista ryhmistä, jotka saavat suurimman osan vallastaan yhteisön hyväksynnän kautta.

Jefferson Centerin projekteista voi oppia paljon demarkian edistämiseksi. Ensinnäkin satunnaisvalintaa voidaan pitää legitimiinä perustana poliittisiin suosituksiin johtavalle prosessille. Toiseksi osanottajat sitoutuvat vahvasti päätöksentekoprosessiin; poliittiset valamiehistöt ovat käytännöllisiä kokemuksia osallistumisesta; ne saattavat kiihottaa ruokahalua enempäänkin. Kolmanneksi laaja ja huolellinen suunnittelu on oleellisen tärkeää poliittisten valamiehistöjen menestykselle. Pitäisi pitää mielessä mitkä valtavat valmistelut ja voimavarat käytetään, jotta saataisiin vaalit ”toimimaan” tietyn poliittisen prosessin oikeuttamisen hyväksi. Tullakseen rehellisesti arvioituksi pitäisi samat valmistelut ja energia suoda myöskin demarkkisille vaihtoehdoille.

Lopuksi poliittiset valamiehistöt edustavat käytännöllistä välivaihetta demarkian kannattajille. Crosby pitää satunnaisvalintaa keinona uudistaa ja antaa uutta puhtia demokratialle Yhdysvalloissa saaden

hallituksen todella vastaamaan kansan tahtoon. Demarkia taas, sellaisena kuin se tässä on esitetty, merkitsee paljon syvälleikäyvämpää yhteiskunnan uudelleenjärjestämistä, koska siinä valtio poistuu kokonaan. Päämäärinen eron ei tarvitse aiheuttaa mitään suurempia ongelmia. Loppujen lopuksi tarvitaan käytännöllisiä askelia, jotka jo itsessään ovat arvokkaita, mutta myöskin syvemmän muutoksen perusta. Osuustoiminnalliset yritykset voivat olla kokemus ja askel kohti taloutta, joka perustuu pikemmin käyttöä varten olevaan tuotantoon kuin voittoon tai markkinoiden kontrollointiin. Vastaavasti poliittiset valamiehistöt voivat olla kokemus ja askel kohti demarkiaa.

Jefferson Centeristä riippumatta samanlaisia projekteja toteutettiin Länsi-Saksassa 1970-luvulla Peter Dienelin johdolla Wuppertalin yliopistossa³². Satunnaisesti valittujen kansalaisten ryhmiä saatettiin yhteen näitä projekteja varten. Ryhmiä kutsuttiin ”suunnittelusoluiksi”. Solut käsitelivät sellaisia aiheita kuten energiapolitiikka, kaupunkisuunnittelu ja informaatioteknologia. Solun jäsenet tuotiin tyypillisesti yhteen neljäksi päiväksi puheita, keskusteluja ja arviointoja varten, ja heille hyvitetiin menetetyt palkat.

Suunnittelusoluilla on monia yhtäläisyyksiä poliittisiin valamiehistöihin. Mainitsen muutamia tärkeitä piirteitä, keskittyen erityisesti eroihin. Ensimmäiseksi suunnittelusoluille on tavallisesti annettu laajemmat toimintaohjeet. Pikemmin kuin keskittyen tiettyihin poliittisiin valinnan mahdollisuuksiin tarkoin rajatussa asiassa, kuten koulujen yhteyteen sijoitettavien klinikoiden tapauksessa, käsiteltäväksi tulee vaihtoehtoisten tulevaisuuksien laajempi kirjo. Esimerkiksi energiapolitiikan yhteydessä useita vaihtoehtoja pohditaan, ulottuen raskaasti ydinvoimaan perustuvasta tulevaisuudesta pehmeään energiapolkuun, joka perustuu tehokkuudelle ja uusiutuvia energianlähteitä hyödyntäville teknologioille. Nämä suuresti eroavat tulevaisuudenkuvat ovat tietenkin osa tavanomaista poliittista keskustelua. Mutta harvoin ne kohdataan suoraan politiikan tekemisen normaalissa kullussa, jossa useimmiten tietyllä kiireellä on saatava aikaan päätös tietyistä projekteista: kaatopaikka, sääntelypäätös, rahoituspäätös. Suunnittelusolut kykenevät käsittelemään laajoja yhteiskunnallisia asioita ja katsomaan kauemmas — varmasti paljon kauemmas kuin tyypillinen, seuraavista vaaleista huolestunut poliitikko.

Toiseksi suunnittelusolut hyödyntävät enemmän pienryhmäteknikoita. Suuri osa 25-henkisen suunnittelusolun jäsenten ajasta kuluu viiden hengen ryhmissä asioista keskustellen. Kun poliittinen valamiehistö näyttää saaneen mallinsa todelliselta juryilta lausuntojen kuuntelemiseen ja asiasta keskusteluineen täydessä ryhmässä, suunnittelusolut ovat enemmän orientoituneet keskinäiseen tukeen ja luomaan solun jäsenten osallistumista ja ymmärrystä.

Mutta nämä erot ovat pieniä verrattuna suuriin yhtäläisyyksiin: satunnaisvalinnan tuottama ryhmä, joka käsittelee poliittisia aiheita. Hämmästyttävä lopputulos on se, että suurin osa satunnaisesti valituista vapaaehtoisista kykeni nopeasti perehtymään aiheeseen ja sitoutumaan päätöksentekoprosessiin.

Kohti demarkiaa

Muutamien poliittisilla valamiehistöillä ja suunnittelusoluilla tehtyjen kokeiluiden ja Burnheimin demarkian vision välillä ammottaa valtava kuilu. Mitä strategiaa pitäisi käyttää päästäksemme kohti demarkiaa?

Burnheimilla on joitain ideoita. Hän ajattelee, että samalla kun eri hallintoelimet menettävät luottamustaan, ne ehkä haluavat siirtyä demarkkiseen hallintoon voidakseen säilyttää yhteisöllisen oikeutuksensa. Terveystenhuollon esimerkiksi voisi haaksirikkouttaa palkkakiistat, riitä siitä hankitaanko korkean teknologian lääkkeitä vai kunnan tuki-palveluja, ankarat budjettikriisit tai väitteet huonosta hoidosta ja korruptiosta. Tämä ei olisi lainkaan tavatonta. Tällaisessa kriisitilanteessa valtion virkamiehet voisivat nähdä satunnaisvalittujen ryhmien hallinnon keinona ratkaista tai lykätä konfliktia ja uudelleenoikeuttaa terveyspalveluita.

Nämä ja monet samanlaiset hahmotelmat voivat kuulostaa uskottavilta, mutta ne tarjoavat hyvin vähän toiminnan suuntaviivoja. Kaiken kaikkiaan yhteiskunnassahan on monia epäsuosittuja, luottamuksensa menettäneitä ja korruptoituneita laitoksia, mutta tämä on vain harvoin johtanut merkittäviin muutoksiin yhteiskunnallisen päätöksenteon menetelmissä. Miten demarkiaa edistettäisiin tällaisissa tilanteissa? Lobbaamalla valtion päättäjiä? Tuomalla ideoita esiin suurelle yleisölle? Yksi asia on selvä: demarkian idean täytyy tulla paremmin tunnetuksi, ennen kuin sen soveltamiselle löytyy pienimpiäkään mahdollisuuksia.

Kokeilut poliittisilla valamiehistöillä ja suunnittelusoluilla ovat erinomaisen tärkeitä kokemuksen hankkimisessa ja levitettäessä ideoita satunnaisvalinnan kautta toteutuvasta osallistumisesta. Näiden lähestymistapojen puute on siinä, etteivät ne ole yhteydessä suuriin yhteiskunnallisiin ryhmiin, jotka voisivat saada ihmisiä liikkeelle työskentelemään vaihtoehdon puolesta.

“Vaikutusvaltaisten yhteiskunnallisten ryhmien” keskuudessa varsin moni ryhmä suhtautuu todennäköisesti demarkiaan nihkeästi. Näihin kuuluu suurin osa valtaeliittiin laskettavista ryhmistä, kuten hallitukset, yhtiöiden johtokunnat, ammattiyhdistysjohtajat, poliittiset puolueet, armeijat, akateemiset ammattialat, jne. Aito kansalaisosalistuminen uhkaa ennen kaikkea eliittien etuoikeuksia.

Mielestäni lupaavin tuen lähde on yhteiskunnallisissa liikkeissä: rauhanaktivisteissa, feministeissä, ympäristönsuojelijoissa jne. Näillä ryhmillä on kiinnostus laajempaan osallistumiseen, joka todennäköisesti edistäisi enemmän heidän kuin nykyisten valtaeliittien päämääriä. Yhteiskunnallisten liikkeiden ryhmät voivat yrittää tuoda demarkiaa esiin käyttämällä opintoryhmiä, lobbausta, lennäkien jakoa ja ruohonjuuren organisoitumisia.

Demarkiaa ei kuitenkaan pitäisi nähdä pelkkänä poliittisena aiheena, toimenpiteenä, joka toteutetaan yhteisössä ruohonjuuripaineen tuloksena. Yhteiskunnalliset liikkeet voivat käyttää demarkiaa myös keinona. Toisin sanoen he voivat käyttää sitä omassa päätöksenteossaan.

Tämä ei ehkä kuulosta hirveän vaikealta. Kaiken kaikkiaan monet yhteiskunnalliset toimintaryhmät käyttävät jo konsensusta joko muodollisesti tai de facto. Myös delegaattien järjestelmä on aivan yleinen. Ei näyttäisi suurelta muutoksesta siirtyä käyttämään satunnaisvalintaa päätöksenteossa sellaisilla tasoilla, missä suora konsensus tulee vaikeaksi hallita.

Valitettavasti monissakaan yhteiskunnallisissa liikkeissä asiat tuskin ovat näin hyvällä mallilla. Monissa tapauksissa on kehittynyt muodollisia byrokraattisia järjestelmiä, erityisesti suurissa kansallisissa organisaatioissa, ja melkoinen määrä kokeneita ja toisinaan jopa karismaattisia yksilöitä vahvoihin asemiin. Nämä yksilöt ovat mahdollisesti aivan yhtä haluttomia kuin poliitikotkaan tukemaan erilaiseen päätöksentekojärjestelmään siirtymistä. (Tämähän on itsessään mahdollisesti paras suositus satunnaisvalinnalle, mitä voidaan saada. Missä tahansa ehdotuksessa, joka uhkaa eliittejä yhtä hyvin vaihtoehdokin kuin valtavirtaorganisaatioissakin, täytyy olla jotain tavoittelemisen arvoista ja pätevää!)

Tästä huolimatta yhteiskunnalliset liikkeet ovat yksi lupaavimpia paikkoja kehittää demarkiaa. Jos niissä todella aletaan kokeilla menetelmiä, ne voivat muuttua niiden paljon tehokkaammiksi puoletapuhujiksi. Lisäksi demarkian visiolla koko laajuudessaan — ilman valtiota ja byrokratioita — on paremmat mahdollisuudet byrokratisoitumattomissa yhteiskunnallisissa liikkeissä kuin keskellä huterasti kokoonkylähtyjen valtion yritelmiä raunioita.

Yksi lupaavimmista alueista edistää demarkiaa on teollisuus³³. Työntekijät kohtaavat vahvoja hierarkkisia järjestelmiä joka puolella: korporaatoiden johto, hallitus- ja ammattiyhdistyspomot. Lattiatason yhteistoiminnallisesta päätöksenteosta on paljon kokemuksia; vaikeudet tulevat mukaan päätöksenteon ylemmissä kerroksissa. Tässä satunnaisvalinta näyttäytyy todellisena vaihtoehtona. Työneuvostot, satunnaisvalinnalla lyhyeksi ajanjaksoksi valitut työntekijät ja johta-

jat, tarjoavat perustan kommunikaatiolle ja koordinaatiolle. Tämä lähestymistapa voittaa edustamisen kaikkien muotojen puutteet. Työntekijöiden edustajat johtokunnissa ovat pyrkineet sopeuttamaan työntekijöitä, kun taas ammattiyhdistysvaltuutettujen tapaiset edustajat ovat usein vieraantuneet lattiastasosta. Demarkkiset ryhmät tarjoavat mahdollisuuden pitää yllä perustason osallistumista suurissa yrityksissä.

Ytimenä tässä kaikessa on se, ettei demarkkia tulisi kohdella yhtenä vaihtoehtopolitiikkana, joka toteutettaisiin ylhäältä alas, vaan pikemminkin itse toiminnan menetelmänä. Päämäärät pitäisi sisällyttää keinoihin. On aivan asiaankuuluvaa, että demarkian puolesta puhuvat ryhmät käyttävät itse sen tekniikoita.

Aivan ilmeiseltä tuntuu sekin, ettei demarkian tulevaisuutta voi kovin tarkoin ennakoita. On stimuloivaa spekuloida ratkaisuja ennakoituihin ongelmiin. Burnheimin yleiset muotoilut ovat tavattoman arvokkaita vision tarjoajina. Mutta samalla kun satunnaisvalintaan nojaavaa demokratiaa kehitetään, edistetään, koetellaan, se kokee menestyksiä ja kärsii tappioita, ja samalla sitä uudistetaan ja parannetaan. Tätä kaikkea voidaan odottaa.

Viesti siis kuuluu, että vaihtoehtojen kehittäminen ja kokeileminen on oleellisen tärkeää kaikille niille, jotka haluavat osallistuvamman yhteiskunnan. Joitain arvokkaita uudistuksia voidaan kenties saavuttaa vaalipolitiikan vanhojen kanavien kautta, mutta tämä ei kelpaa tekosyyksi laiminlyödä uusien rakenteiden kehittälyhteävää. Demarkia on yksi sellainen vaihtoehto ja ansaitsee huomion.

Demarkia tuskin jää osallistuvan politiikan viimeiseksi sanaksi. Epäilemättä sillä on omat puutteensa. Mutta varmaa on, että nykyiset vaalimenetelmät eivät tarjoa mitään lopullista ratkaisua.

Päätteeksi vielä silmäys vihreiden taipaleeseen. He saattavat kuulakin viime vuosikymmenien kiinnostavimpiin poliittisiin yrityksiin, mutta siirryttyään vaalipolitiikkaan he ovat rajoittaneet potentiaaliaan kumouksellisemman muutoksen aikaansaamiseksi. On ironista, että juuri suosittu karismaattiset vihreät poliitikot eivät tarjoa pienintä uhkaa vakiintuneille valtajärjestelmille. Vihreiden vaalivoitot myötävaikuttavat siihen, että luottamus politiikan vanhaan järjestelmään säilyy.

Kiitokset

Varhaisempi ja huomattavasti suppeampi versio tästä artikkelista ilmestyi Social Alternatives -lehdessä (Vol. 8, No.4, Tammikuu 1990, ss. 13-18; varhaisempi ja epähuomiossa lyhennelty versio ilmestyi Bulletin in Anarchist Researchissa (No. 25, syksy 1991, ss. 8-20).

Arvokkaita huomautuksia luonnoksestani sain Bob Jamesilta ja Ralph Summylta.

Lähdekirjallisuus

1. Benjamin Ginsbergillä on näistä hyviä huomioita, *The Consequences of Consent: Elections, Citizen Control and Popular Acquiescence* (Reading, MA: Addison-Wesley, 1982).
2. Thomas S. Martin, "Unhinging all government: the defects of political representation", *Our Generation*, Vol. 20, No. 1, Fall 1988, ss. 1-21; Edmund S. Morgan, *Inventing the People: The Rise of Popular Sovereignty in England and America* (New York: Norton, 1988).
3. Alex Comfort, *Authority and Delinquency in the Modern State: A Criminological Approach to the Problem of Power* (London: Routledge and Kegan Paul, 1950); David Kipnis, *Technology and Power* (New York: Springer Verlag, 1990); Pitirim A. Sorokin and Walter A. Lunden, *Power and Morality: Who Shall Guard the Guardians?* (Boston: Porter Sargent, 1959).
4. Andrew Wernick, *Promotional Culture: Advertising, Ideology and Symbolic Expression* (London: Sage, 1991), chapter 6.
5. Ralph Miliband, *The State in Capitalist Society* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1969).
6. Carl Boggs, *Social Movements and Political Power: Emerging Forms of Radicalism in the West* (Philadelphia: Temple University Press, 1986).
7. Brian Martin, "Environmentalism and electoralism", *Ecologist*, Vol. 14, No. 3, 1984, ss. 110-118.
8. Katso Timothy Doyle, "Environmental movement power brokers", *Philosophy and Social Action*, Vol. 16, No. 3, July-September 1990, ss. 37-52.
9. Ginsberg, *The Consequences of Consent*, op. cit. Katso myös Benjamin Ginsberg, *The Captive Public: How Mass Opinion Promotes State Power* (New York: Basic Books, 1986).
10. Ibid.
11. Katso esimerkiksi George H. Smith, "The ethics of voting", *The Voluntarist*, Vol. 1., No. 1, October 1982, ss. 1, 3-5; Vol. 1, no. 2, December 1982, ss. 3-6; Vol. 1, No. 4, April 1983, ss. 3-7. Klassiset anarkistit ovat poleemisempia tai opettavaisempia. Katso P. Kropotkin, "Representative government", *The Commonweal*, Vol. 7, 1892, weekly instalments, 7 May - 9 July; Errico Malatesta, *Vote: What For?* (London: Freedom Press, 1942).

12. London Edinburg Weekend Return Group, *In and Against the State* (London: Pluto, 1980).
13. Tavanomaista käsittelyä edustaa Benjamin R. Barber, *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age* (Berkeley: University of California Press, 1984).
14. F. Christopher Arterton, *Teledemocracy: Can Technology Protect Democracy?* (Newbury Park, CA: Sage, 1987); Christa Daryl Slaton, *Televote: Expanding Citizen Participation in the Quantum Age* (New York: Praeger, 1992).
15. Michael Avery, Brian Auvine, Barbara Streibel and Lonnie Weiss, *Building United Judgment: A Handbook for Consensus Decision Making* (Madison, WI: Center for Conflict Resolution, 1981); Virginia Coover, Ellen Deacon, Charles Esser and Christopher Moore, *Resource Manual for a Living Revolution* (Philadelphia: New Society Publishers, 1981).
16. Jane J. Mansbridge, *Beyond Adversary Democracy* (New York: Basic Books, 1980).
17. Katso esimerkiksi Murray Bookchin, "What is communalism? The Democratic dimension of anarchism", *Green Perspectives*, No. 31, October 1994, ss. 1-6; Charles Landry, David Morley, Russell Southwood and Patrick Wright, *What a Way to Run a Railroad: An Analysis of Radical Failure* (London: comedia, 1985); Howard Ryan, *Blocking Progress: Consensus Decision Making in the Anti-nuclear Movement* (Berkeley: Overthrow Cluster, Livermore Action Group, 1985).
18. Tapauksen tuovat esiin Leopold Kohr, *The Breakdown of Nations* (London: Routledge and Kegan Paul, 1957) ja Kirkpatrick Sale, *Human Scale* (New York: Coward, McCann and Geoghegan, 1980).
19. Frances Kendall and Leon Louw, *After Apartheid: The Solution for South Africa* (San Francisco: ICS Press, 1987).
20. Julkaisut saatavissa John Zubelta, 7 Oxley Street, Berrima NSW 2577, Australia.
21. John Burnheim, *Is Democracy Possible? The Alternative to Electoral Politics* (London: Polity Press, 1985). Lyhyt luonnostelma John Burnheim, "Democracy by statistical representation", *Social Alternatives*, Vol. 8, no. 4, January 1990, ss. 25-28. Maailmanlaajuisista päätöksistä katso John Burnheim, "Democracy, nation states and the world system", teoksessa David Held ja Christopher Pollitt (eds.), *New Forms of Democracy* (London: Sage, 1986), ss. 218-239. [Poliittisista valamiehistöistä, satunnaisvalinnasta ja demarkiasta, erityisesti ei-anarkistisessa kontekstissa, ks. myös Lyn Carson & Brian

- Martin: *Random Selection in Politics*. Westport, CT: Praeger, 1999. *Suom.huom.*]
22. Richard G. Mulgan, "Lot as a democratic device of selection", *Review of Politics* Vol. 46, No. 4, October 1984, ss. 539-560.
23. Gary J. Jacobson, "Citizen participation in policy-making: the role of the jury", *Journal of Politics*, Vol. 39, no. 1, February 1977, ss. 73-96.
24. Valerie P. Hans ja Neil Vidmar, *Judging the Jury*, (New York: Plenum, 1986); Harry Kalven, Jr. ja Hans Zeisel, *The American Jury* (Chicago: University of Chicago Press, 1971); Rita James Simon (ed.), *The Jury System in America: A Critical Overview* (Beverly Hills, CA: Sage, 1975).
25. Adam Roberts, *Nations in Arms: The Theory and Practice of Territorial Defence* (London: Chatto and Windus, 1976).
26. Anders Boserup ja Andrew Mack, *War Without Weapons: Non-violence in National Defence* (London: Frances Pinter, 1974); Adam Roberts (ed.), *The Strategy of Civilian Defence: Non-violent Resistance to Aggression* (London: Faber and Faber, 1967); Gene Sharp, *Making Europe Unconquerable: The Potential of Civilian-based Deterrence and Defence* (Cambridge, MA: Ballinger, 1985).
27. Brian Martin, *Social Defence, Social Change* (London: Freedom Press, 1993), chapter 13.
28. Ernest Callenbach ja Michael Phillips, *A Citizen Legislature* (Berkeley: Banyan Tree Books, 1985). Katso Slatonilta op. cit., s. 98, viitteet satunnaisvalintaa käsitteleviin teoksiin, joihin kuuluvat Theodore L. Becker, Robert A. Dahl, James A. Dator, Dennis C. Mueller et al., ja Alvin Toffler.
29. Ned Crosby, Janet M. Kelly ja Paul Schaefer, "Citizen panels: a new approach to citizen participation", *Public Administration Review*, Vol. 46, March-April 1986, ss. 170-178; Ned Crosby, "The peace movement and new democratic processes", *Social Alternatives*, Vol. 8, No. 4, January 1990, ss. 33-37.
30. Jefferson Center, *Final Report: Policy Jury on School-based Clinics* (Minneapolis: Jefferson Center, 1988).
31. Jefferson C, osoite huhtikuusta 1997 alkaen: Suite 405, 3100 West Lake Street, Minneapolis MN 55416-4599, USA, phone +1-612-926 3292.
32. P. C. Dienel, *Die Planungszelle: Eine Alternative zur Establishment-Demokratie* (Opladen: Westdeutscher Verlag, 1978; toinen painos 1988). Katso (englanninkielinen) Peter C. Dienel, "Contributing to social decision methodology: citizen reports on technological projects", teoksessa Charles Vlek ja George

Cvetkov (eds.), *Social Decision Methodology for Technological Projects* (Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1989), pp. 133-151; Detlef Garbe, "Planning cell and citizen report: a report on German experiences with new participation instruments", *European Journal of Political Research*, vol. 14, 1986, ss. 221-236; O. Renn et al., "An empirical investigation of citizen's preferences among four energy scenarios", *Technological Forecasting and Social Change*, Vol. 26, ss. 11-46.

33. Tärkeän teoksen tästä aiheesta on kirjoittanut Fred Emery. Katso Fred E. Emery, "Adaptive Systems for our future governance", teoksessa F. E. Emery (ed.), *Systems Thinking*, Vol. 2 (Hammondsworth: Penguin, 1981); F.E. Emery, *Toward Real Democracy and Toward Real Democracy: Further Problems* (Toronto: Ontario Ministry of Labour, 1989); Merrely Emery (ed.), *Participative Design for Participative Democracy* (Canberra: Centre for Continuing Education, Australian National University, 1989).

Yhteisöjen organisoiminen

Tom Knoch

Moni anarkisti luultavasti kavahtaa ajatusta, että joku henkilö tai ryhmä "organisoidaan", ja uskoo koko ideankin olevan manipulatiivinen. He voivat viitata lukemattomiin yhteisöorganisaatiojohtajiin, jotka ovat lopulta päätyneet valtion palkkalistoille. Heidän mielestään liikennevalojen ja leikkikenttien saavuttamisessa ei ole kyse muusta kuin järjestelmän tukemisesta — jotta järjestelmä saataisiin näyttämään moniarvoiselta ja tehokkaalta.

Sellaisessa skeptisismissä on järkeä. Yhteisöorganisoimista on aina harjoitettu monin eri tavoin toteuttamaan kaikenlaisia asioita. Tarkastellessaan lähiyhteisön organisoimisen historiaa Robert Fisher esitti asiasta seuraavan yhteenvedon:

"Vaikka lähiyhteisön organisoituminen onkin poliittinen teko, se ei ole luonnostaan taantumuksellista, konservatiivista, liberaalia tai radikaalia, eikä se ole luonnostaan demokraattista ja kaikkia koskevaa tai autoritaarista ja nurkkakuntaista. Kyse on ennen kaikkea poliittisesta menetelmästä, monien eri väestönosien käyttämästä lähestymistavasta saavuttaa erityisiä päämääriä, palvelua tiettyjä intressejä ja edistää selkeästi tai huonosti määriteltyjä poliittisia näköaloja."¹

Jos tarkastellaan vain yhteisöorganisoitumisajattelun tiettyjä edistykksellisiä piirteitä, kohdataan edelleen paljon sekaannusta sen suhteen mistä siinä on kyse ja miten sitä toteutetaan. Saul Alinsky, yhteisöorganisoitumisen viime vuosikymmenten kehityksen avainhahmo, kirjoitti:

"Kysymys on siitä, kuinka luoda joukko-organisaatioita ottamaan valta käsiinsä ja luovuttamaan se sitten kansalle; kuinka todellistaa demokraattinen unelma tasa-arvosta, oikeudenmukaisuudesta, rauhasta, yhteistyöstä, tasavertaisista ja täysistä mahdollisuuksista koulutukseen, täydestä ja hyödyllisestä työllisyydestä, terveydestä ja sellaisten olosuhteiden luomisesta, joissa ihmisellä on mahdollisuus elää elämälle merkitystä antavien arvojen mukaan. Puhe on joukkovallan organisaatiosta, joka tulee muuttamaan maailman."²

Entisten kansalaisoikeus- ja SDS-johtajien perustama yhteisöorganisoijien koulutusinstituutti Midwest Academy väittää, että

"Yhä useammat ihmiset huomaavat, että tarvitaan pysyvä, ammatitaitoisella henkilökunnalla miehitetty yhteisöjäsenyysorganisaatio, joka ei ainoastaan saavuta todellisia parannuksia jäsenilleen, vaan joka voi tosiasiallisesti muuttaa valtasuhteita kaupunki- ja